דער יוד

DER JUDE

צייטשריפט פיר אלע יודישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואך — פערלאג: חברת „אחיאסף“.

Krakau, 10 Juli 1902. — פיערטער יאהרגאנג. — קראקוי, תמוז תרס״ב.

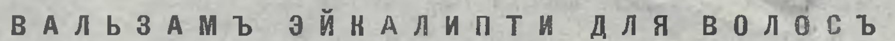

נומער 28

אינהאלט:

א) נאציאנאלע ערציהונג. — י. ל.
ב) פאליטישע איבערזיכט. — י. ל.
ג) ברועף אוים וויען. — י. א. לובעצקי.
ד) דער הון וחשבון פון דער הברה יק״א.
ה) יודישע שטעדט און שטעדטליך. — די ביהן.
ו) די יודישע וועלט.
ז) דאס געבעט. (געדיכט). — אברהם רייזען.
ח) ספר הבהמות. (ערצעהלונג). — ש. י. אבראמאוויץ.
ט) פאר א חתונה. (סקיצע). — ליפמאן לעווין.
י) יודישע געשטאלטען אין דער וועלטליטעראטור. — י. ל. ברוכאוויץ.
יא) דאס פלעשיל. (פעליעטאן). — י. דינעזאהן.

אין ענגלאנד איז צו אבאָנירען דעם „יוד" און „די יודישע פאמיליע" אויך אַלע אויסגאבען „אחיאסף"
בײ: R. Mazin & Co. London 59 Old Montague str. 59

ВАЛЬЗАМЪ ЭЙКАЛИПТИ ДЛЯ ВОЛОСЪ

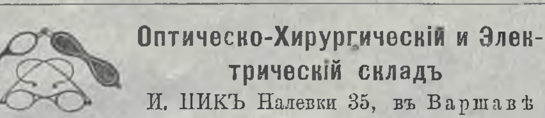
приготовленнаго Лабораторіей А. Энглундъ.

Для рощенія волосъ. Уничтожаетъ перхоть и пріятно освѣжаетъ головную кожу.

Цѣна за флаконъ 1 р. 50 к., съ перес. 2 руб.

Завѣдующіе Лабораторіею Докторъ В. К. Панченко и А. К. Энглундъ.

Для предупрежденія поддѣлокъ прошу обратить особенное вниманіе на подпись А. Энглундъ красными чернилами и марку С.-Петербургской Косметической Лабораторіи, которыя имѣются на всѣхъ препаратахъ. Получать можно во всѣхъ лучшихъ аптекахъ, аптекарскихъ, косметическихъ и парфюмерныхъ складахъ Россійской Имперіи. Главныя агентства и склады фирмы для Европы: Эмиль Беръ, Гамбургъ; для Южной и Сѣверной Америки: Л. Мишнеръ, Нью-Іоркъ. Главный складъ для всей Россіи А. Энглундъ. С.-Петербургъ, Бассейная улица 27.

Оптическо-Хирургическій и Электрическій складъ

И. ПИКЪ Налевки 35, въ Варшавѣ

עמפפעהלט צו פאבריקס פרייזען ברוכבענדער עלעקטרא-גאלוואנישע וועלכע זענען זעהר פראַקטיש אין געברויך, רייבבענדער, בויכבענדער פיר פרויען, עלאסטישע זאָקען פיר געשוואָלענע פיס, ברילען מיט ווענעציאנישע גלעזער וועלכע די אייגענשאפט בעזיצען צו שטערקען די אויגען, אויך פערשידענע כירורגישע און אפטישע געגענשטענדע פיר קראנקע, ברוכבענדער ווערדען צוגעפאסט דורך איינען ספעציאַליסטען, עס ווערט אנגענומען עלעקטריצשנע גלאק ארבייט נייע און פאצינקעס.

י. פיק, נאלעווקע 35

545 וואַרשוי.

איזראעליטישע רעאל אונד האנדעלסשוהלע נעבסט פענסיאנאט צו פפינגשטאדט ביי דארמשטאדט.

די שילער (פאן 8 ביז 15 יאהרען) ערהאלטען גרינדליכע וויסענשאפטליכע אויסבילדונג אונד רעליגיעזע ערציהונג. בעסטע רעפערענצען ביי הערפאָרראגענדען מאֶננערן דעם אין-אונד-אויסלאנדעס, זאָוויע ביי פריהערען שילערן, די זיך אין אנגעזעהענען שטעללונגען בעפינדען.

505 נעהערעס דורך **דירעקטאר ד"ר בארנאס.**

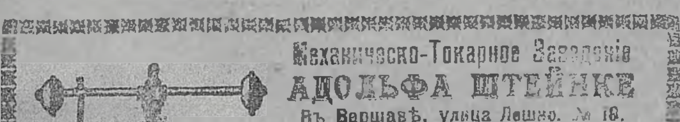
עס איז יעדען נייטהיג צו קויפען

ביי דעם ערפינדער אליין, די לעצטע ניי-ערפונדענע מאסיווע נאפט-גאזאווע קיך אהן א קנויט „עקאָנאָמיע" מיט א פליטע „בעקוועמליכקייט", ברענט מיט א טרוקענעם גאז, קאָכט געשווינד. גיט נישט ארויס קיין שום גערוך און רויך, און פערנוצט אין איין שטונדע פאר $^1/_2$ קאָפּ' נאפט. מען קען אויך רעגולירען דאָס זיעדען ווי מען וויל. איך שיק ארויס פער נאכנאהמע. דער פרייז מיט אלע צודאטען מיט פארטאָ: 1 שטיק—3,10 ר', 2 שטיק נור 5,60 ר'; מיט 2 רעזערוואארען אויף וועלכען מען קען מאכען גלייכצייטיג 2 כלים—1 שטיק—5,25 ר'. אין די וויטע ערטער ווערט צוגעלייגט פארטא פאר'ן געוויכט.

ПРИВ. ЗАЯВ. № 10913

פריוויליגיע געמאלדען
נומר 10913

דער ערפינדער: Французъ, Варшава, Королевская 49j.

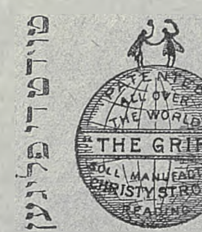
Механическо-Токарное Заведеніе

АДОЛЬФА ШТЕЙНКЕ

Въ Варшавѣ. улица Лешно. № 16.

Имѣются балансѣровые прессы, штанцы и т. п. Принимаетъ также починки разнаго рода машинъ, а равно и предметовъ входящихъ въ составъ механики.

Цѣны умѣренныя.

פאַבריקס-סטעמפעל.

פארדערט „גריפ" מיט דעם **גלאבוס.**

פערהאלט יעדע פליג וועלכע ריהרט זיך נור צו.

564

צו היטען זיך פון נאכגעמאכטע! ווער עס האָט נישט אויספרובירט די אָמתיע ענגלישע פאפיער, נעהמט די נאָכגעמאכטע וועלכע סוחרים פערקויפען מיט א גרעסערן פערדיענסט. רעפרעזענטאנט פאר רוסלאנד **ס"ג.**

מאמלעק אין וואַרשא און אין סאסנאוויץ (פעטראָקויער גיב').

אין דער נייער

לייה - ביבליאטהעק

פון פערלאג „פראגרעס"

איז צו בעקומען צום לעזען די בעסטע און וויכטיגסטע ביכער אין פערשידענע שפראכען צו מעסיגע פרייזען און ריעלע בעהאנדלונג.

563 אדרעס:

בוכהאנדלונג י. לודסקי, נאלעווקי 38, וו. 26 2-טען הויף

איך קען אויך

פערקויפען פרימא דעגראס פיר 3,25 א פוד טראנען פון 2 ביז 5 רובל א פוד, ריגאער גלאנעץ צו 7,50 א פוד אויך נור פיר באארעס געלט געגען 15 % האנדגעלט, בעוואוסטע פירמאס אהנע האנדגעלט.

515

ד"ר. מ. גאטטליעב

ארדינאטאר דער קייזערליכען אוני-ווערסיטעט-קליניק

וואַרשא, קארמעליצקא 4. 471

Садовладѣльцамъ

и торговцамъ предлагаю услуги по продажѣ въ СПБ. ягодъ и фруктовъ новаго урожая. Обширн. знакомства по этой отрасли.

М. О. ТАГЕРЪ, С.-Петербургъ

557 *Коломенская ул. 23.*

АГЕНТЫ

нужны во всей Россіи на жалованье отъ 20 руб. въ мѣсяцъ для распространенія заграничныхъ алюминіевыхъ табличекъ. Послѣдняя новость заграницей Обращаться за подробностями къ Э. С. ГАЛЬПЕРИНУ въ Одессѣ,

561 *Дальницкая ул. 31.*

עס איז ארויס פון דרוק

א רוסיש-זשארגאנישעס ווערטערבוך

(Словарь)

צו די ערשטע 2 טהיילען

Русская Рѣчь I. ч. и II. ч.

М. Вольпера

פרייז 1 טהייל 12 ק. מיט פארטאָ 16 ק., די 2 טהייל 20 ק. מיט פארטאָ 26 ק. מוכרי ספרים קריגען גרויסען ראבאט. צו בעקומען אין אַלע בוכהאַנדלען, אויך ביים הערויסגעבער:

Д. Пташкинъ, Волынская 14,

560 *кв. 30. Варшава.*

פריילינען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען און נייהען אין א קירצע צייט דורך בריעף אין זשארגאן, רוסיש און דייטש. די מעטאדע איז די בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יאהריגע מעדכען קענען זיך גוט אויסלערנען. אויף תשובה א מארקע. ניט זוימט און פרעגט אן ביי

Г-жѣ Бертѣ Найдичъ,

507 Варшава.

לבעלי בריתי לזכרון תמיד!!!

אדריסתי היא רק בת ג' מלים:

Я. Нейдичъ Варшава.

פראָספעקט ישולח חנם לכל דורש

הלכה למעשה

אלמד (פערזענליך) את הבוכהאלטונג הכפולה והשבונות המסחר לכל פרטיהם בשכר מצער. גם נערים בני 15 שנה יוכלו לקנות אצלי ידיעה שלמה בזמן קצר.

655

Павья 7 кв. 2, Бухфиреръ.

(במעוני ימצאוני משעה 3 עד 6 ביום).

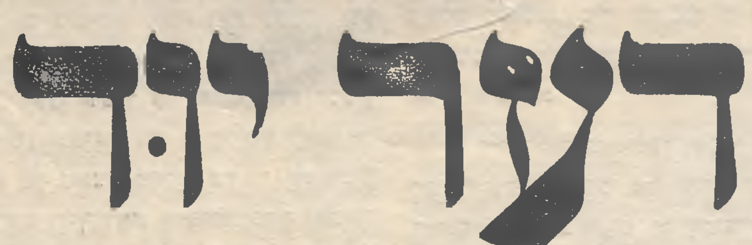
ספר ילקוט ספורים

שמונים אֶכסמפלרים יש למכירה בזול.

566

לפנות רחוב פאריסאווסקי נו' 1 מעון 83

IV. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 28

ציישריפט
פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואָך.
פֿערלאג: חברת „אחיאסף“.

אבאָנאמענטס פרייז יאהרליך:
אָסטרייך-אונגארן — .12 קראָנען
האלביאהריג — .6 „
פירטעליאָהריג — .3 „
דייטשלאנד — .10 מארק.
ארץ ישראל — .12 פֿראנק.
אנדערע לענדער — '15 „
אמעריקא. ענגלאנד — .10 שילינג

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פֿפֿעניג, 10 קאָפּ.

די אדרעסע פֿיר עסטר.-אונגארן און אַנדערע לענדער:
Administration Der Jude, Krakau, Gertrudy 16.

דער פרייז פֿיר רוסלאנד:
גאנץ יאהרליך — .5 רובל.
האלב יאהרליך — .3 „
פֿירטעל יאהרליך 1.50 „

מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאָנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „

איינצעלנע נומערן 15 קאָפּ.— 30 העללער.

ענדערן די אַדרעס קאָסט 20 קאָפּ

די אַדרעסע פֿיר רוסלאנד:
Издательство
„Axiacaфъ“, Варшава.

קראָקוי, תמוז תרס"ב. נומר 28 Krakau, 10 Juli 1902.

נאַציאָנאלע ערציהונג.

די לעצטע צייט הערט מען פֿיעל רעדען וועגען נאַציאָנאַלער ערציהונג. וואס־זשע איז אָבער נאַציאָנאלע ערציהונג און אין וואס בעשטעהט איהר ווערטה פֿאַר דאָס פֿאלק און פֿאַר דעם איינצעלנעם? אויף די דאזיגע פֿראַגע וועלען מיר פּריווען געבען אַ תשובה.

יעדער מענש איז אַנ'אֵבר פֿון פֿאלק. דאס פֿאלק איז א גאַנ־צער קערפּער, מיט וועלכען עס זענען צוזאמענגעבונדען די מענשען, וואָס האבען געלעבט פֿריהער, וואס לעבען איצט און וואס וועלעי לעבען נאָך אונז. אלע איינצעלנע מענ'שען פֿון אַ פֿאלק זענען צוזאַ־מענגעבונדען ווי די רינגען פֿ'ן א לאנגער קייט. די פֿ־יידען און צרות פֿון איין טהייל רופֿען זיך אָב אויף דעם לעבען פֿון די איבריגע טהיילען. דאס פֿאלק איז פֿאַר דעם איינצעלנעם מענשען ווי א משפחה, אין וועלכער ער געפֿ'נט הילף און טרייסט. די קראַפֿט פֿון דעם איינצעלנעם מענשען אדער פֿון א געוויסען טהייל מענשען ווערט שטארקער דורך דעם צוזאמענהאנג מיט די אנדערע טהיילען, וואס זענען צוזאמענגעבונדען מיט דיזעלבע געפֿיהלען, מיט דערזעלבער פֿערגאַנגענהייט און מיט דעמזעלבען מזל. ווערט די קייט צוריסען, בלייבט דער איינצעלנער מענש אליין און עלענד. צו איין פֿרעמדער צוזאמענגעבונדענער קייט קען ער ניט צושטעהן, ווען ער זאל דאס אפֿילו וועלען. ער אליין פֿיהלט זיך פֿרעמד אין איין אנדערען נאַ־ציאָנאלען קערפער, און פֿאַר אַ פֿרעמדען האלטען איהם אויך תמיד די אנדערע, צו וועלכע ער שטעהט צו. ער איז ווי אַ פֿרעמדער רינג, וואָס שטערט דער גאנצקייט פֿון דער קייט. ביי דער ערשטער בעס־טער געלעגענהייט סטאַרעט מען זיך דעם פֿ־עמדען רינג אָבצורייסען און ארויסצושטופען.

פֿערלירט דער איינצעלנער דעם צוזאמענהאנג מיט זיין פֿאלק, פֿערלירט ער דערמיט די מאָראלישע קראַפֿט, וואס עס פֿיהלט יעדער מענש, ווען ער איז אַ טהייל פֿ'ן א גאנצען און גרויסען קערפער. טהיילט זיך אָב דער איינצעלנער פֿ'ן זיין פֿאלק, ווערט דורך דעם זיין נשמה אָרימער און עלענדער. וויל דורך דעם ווערט פֿון איהם צוגענומען דאס גאנצע רייכע לעבען פֿון געפֿיהלען און געדאנקען, מיט וועלכע עס האָבען געלעבט די גרעסטע מענ'שען פֿון זיין פֿאלק אין משך פֿון טויזענדער יאָהרען. דאָס לעבען פֿ'ן פֿרעמדע פֿעלקער קען קיינמאָל ניט פֿעראיידעלען און רייכער מאכען די נשמה פֿון דעם איינצעלנעם מענשען, אזוי ווי דאס לעבען פֿון זיין אייגענעם פֿאָלק, ווייל דאס נאָהענטע און אייגנ'ע איז תמיד לעבעדיגער, פֿרישער און שטארקער, ווי דאס ווייטע און פֿרעמדע.

דער נאַציאָנאלער צוזאמענבונד איז פֿאַר די יודען א סך וויכ־טיגער ווי פֿאַר אנדערע פֿעלקער. דעם יוד'ס לעבען איז אין ערנ'ץ נ'ט גרינג. קיין פֿאלק אין דער וועלט האט נאָך אזוי פֿיעל צרות ניט אויסגעהאַט ווי אונזער פֿאלק, און פֿון דעסטוועגען האט דאָס יודישע פֿאלק איבערגעלעבט זיינע שטארקסטע שונאים. דאס איז געווען נור מעגליך דורך דעם שטארקען צובונד, וואס איז געווען צווישען דעם איינצעלנעם יודען און זיין פֿאלק. צווישען איין טהייל יודען און דעם אנדער'ען. אין אַ עת־צרה האָט דער יוד אומעטום געפֿונען אַ ברודער. האָט מען גערודפֿט וואו עס איז יודען, האבען זיך שטענדיג פֿאַר זיי אָנגענומען די יודען פֿון איין אנדער לאנד, וועלכע האבען זיך געפֿונען אין אַ בעסערער לאַגע. דער שטארקער צוזאמענבונד צווישען די יודען אין דער גאנצער וועלט האָט אויך מעגליך געמאַכט, אז די יודישע גייסטיגע אוצרות, די יודישע תורה, די יודישע שפראך און ליטעראַ־טור זענען ניט אונטערגעגאַנגען אין דעם לאנגען גלות. דאס יודישע לעבען איז דורך דעם צוזאמענהאַנג מיט די פֿערגאַנגענע צייטען געווען רייך מיט געפֿיהלען, מיט תורה און מוסר. דורך דאס נאַציאָנאלע אחדות איז דאס יודישע לעבען געווען שטאַרק און זיכער.

איצט אָבער זעהען מיר, ווי די קייט פֿון אונזער פֿערגאַנגענ־הייט ווערט פֿ'נאַנדערגעריסען, ווי גאנצע טהיילען רייסען זיך אלץ מעהר אָב פֿון יודישען פֿאלק, ווי למשל די יודען פֿון פוילען ווילען ניט וויסען פֿ'ן די יודען אין דייטשלאנד, און ווי די דייטשע יודען ווילען ניט וויסען פֿון די יודען אין פֿ־אנקרייך. דורך דעם וואקסט אוים א גרויסע סכנה פֿאַר דאָס יודישע פֿאל'ק. אין דער צייט פֿון א נויט קענען די יודען פֿון איין לאנד מעהר ניט ווארטען אויף די הילף פֿ'ן זייערע ברידער אין איין אנדער לאנד. דאס לעבען פֿ'ן אַ גרויסען

פאָלק ווערט צוברעקעלט און עס צופאַלט אויף דאָס לעבען פון איינצעלנע קליינע טהיילען. פון די גרויסע נאַציאָנאַלע אידעאַלען מיט די הויכע און ווייטע ציעלען בלייבען איבער נור שטאָדטישע ענינים און קליינע השגות. די העברעאישע שפּראַך און די יודישע ליטעראַטור ווערען מעהר ניט געשטיצט פון גאַנצען פאָלק, און זיי שטאַרבען אָב. דער איינצעלנער יוד פערלירט דורך דאָס אָבגעשוואַכטע נאַציאָנאַלע לעבען די מאָראַלישע שטאַרקייט און זיכערהייט. ער ווערט ווי אַן׳אָבגעריסענעם בלאַט, וואָס ווערט געטראָגען פון ווינד, פעריאָגט און פערוואָגעלט.

די דאָזיגע געפעהרליכע לאַגע קומט דערפון, דאָס דער יוד הערט אויף צו קענען זיין פאָלק. ער קען ניט די שפּראַך פון זיין פאָלק, אין וועלכער עס שפּיגעלט זיך אָב די יודישע נשמה, און קען ניט זיין געשיכטע, אין וועלכער עס לעבט אויף פאַר אונז דאָס אַמאָליגע לעבען פון פאָלק, זיינע גבורות, זיין גרויסקייט, זיינע פריידען און זיינע ליידען. דורך דעם שטאַרבען אָב ביי דעם יודען די נאַציאָנאַלע געפיהלען. דער יוד הערט אויף צו לעבען מיט זיין פאָלק, ער לעבט ניט מעהר מיט זיין פערגאַנגענהייט און דעריבער קען ער אויך ניט לעבען מיט זיינע שטרעבונגען און ציעלען אויף שפּעטער.

צו דער דאָזיגער קראַנקהייט איז דאָ אַ רפואה, און די רפואה קענען מיר געפינען אין דער ערציהונג. אין אונזערע קינדער מוזען מיר שטאַרקער מאַכען דעם צוזאַמענהאַנג צווישען זיי און זייער פאָלק, וועלכער איז אין די לעצטע הונדערט יאָהר שטאַרק אָבגעשוואַכט געוואָרען. מיר דאַרפען אין זיי וויעדער אויפלעבען די זכרונות פון אונזער פערגאַנגענהייט, מיר דאַרפען זיי בעקאַנט מאַכען מיט אונזערע גרויסע מענשען, מיר דאַרפען זיי אויפדעקען די שענקייטען פון אונזער שפּראַך און ליטעראַטור, — מיר דאַרפען זיי געבען איין נאַציאָנאַלע ערציהונג.

די יודישע געשיכטע און די העברעאישע שפּראַך דאַרפען ווערען די עיקר למודים אין יעדער יודישער שולע. די שולען, וואו די דאָזיגע פאָדערונג ווערט ניט אָבגעהיט, הרג׳נען אוועק אונזערע קינדער. זיי מאַכען פון אונזערע קינדער גייסטיגע קאַליקעס. אָהן די יודישנאַציאָנאַלע ערציהונג וואַקסען אויס אונזערע קינדער האַלבע יודען און האַלבע מענשען, ניט פאַר גאָט און ניט פאַר לייט. פרעמד בלייבען זיי צווישען זייער פאָלק און אויך פרעמד בלייבען זיי צווישען אנדערע פעלקער.

דער עיקר פון נאַציאָנאַלער ערציהונג בעשטעהט פאַר אונז אין קענטעניס פון דער העברעאישער שפּראַך און יודישער געשיכטע. אָבער דאָס אַליין איז נאָך ווענִיג. דער גייסט אין שול דאַרף זיין איין יודישער, דאָס יודישע דאַרף שטענדיג לעבען פאַר׳ן קינד. דאָס קינד דאַרף זינגען יודישע ליעדער, דאַרף זעהן יודישע בילדער, דאַרף פייערן יודישע ימים־טובים.

רעדענדיג וועגען דער חשיבות פון יודיש־נאַציאָנאַלער ערציהונג ווילען מיר דערמיט ניט זאָגען, אַז די יודען דאַרפען זיך האַלטען העכער פון אנדערע פעלקער, אַז זיי דאַרפען זיך האַלטען פאַר די „אתה־בחרתנו׳קעס", נאָר מיר מיינען, אַז מיר האָבען דאָס רעכט צו פערלאַנגען, אַז יעדער יוד זאָל זיין שטאָלץ אויף זיין פאָלק, אַז ער זאָל טראָגען אָפען און הויך די יודישע פאָהן, אַז ער זאָל זיין איין

פעליעטאָן.

דאָס פלעשיל.

פון י. דינעזאָהן.

פון גאָר די נעהויבענע מייסטערם איז שלום יונה ניט געוועזען, אָבער פון די בעזונדערע פּאַרטאַטשעס אויך ניט. פון זיינס אַ שטיקיל ארבייט האָט מען געקאָנט צופריעדען זיין. זיינס איין איינגענייהט קנעפּיל האָט זיך אפילו מיט גוואַלד ניט אויסגעריסען. „שלום יונה׳ס אַ נאָהט, פלעגט מען זאָגען, לעבט די מאַטעריע אַריבער, אַבי געזונד, האַטש טראָג און טראָג!" און שטאַרק האָט ער געניידט, ניט פון האַנד אוועק און ניט טאַנדעט הלילה.

די מלאכה האָט שלום יונה ביי זיין טאַטען, אברהם־מיל שניידער, געלערנט, און צוזאַמען מיט שער און אייזען האָט ער פון איהם בירושה בעקומען אויך דעם שטייגער זיינעם אין דער ארבייט, אויך די אויסגעפּאַהרענע מקחים און שניידערשע ווערטליך דערצו.

שלום יונה האָט אַלץ געקאָנט און האָט אַלץ גענייט. מיט דעם זעלבען שטיקיל ביבולא האָט ער אַראָבגענומען אַ מאָס דעם רב אויף איין נייע אַטלעסענע זיפּיצע, און דער רביצין — אויף אַ ויידענע קאַפּטע, אַ איבערגעניצעוועטע פון איהר׳ס איין אַלט חופּה־קלייד. מיט דער אייגענער נאָדעל און כשר׳ה פאָדעם פלעגט ער נייהען סורדוקעס, זשילעטען, פּאַלטאָ׳ס און הייזען פאַר שטעדטיגע בעלי־בתים, און סטאַניקעס, קאַפּטעס און אונטערריק פאַר ווייערע ווייבער. עס איז איהם גאָר קיין נפקא־מינה געוועזען, ניט וואָס ער נייהט און ניט פאַר וועמען ער נייהט. אַ ווערטיל האָט ער געהאַט: „איז מען אַ בעל־מלאָכה, איז גאָר נישט שייך דאָס יאָ, און יענס־ניט. און אויך די אייגענע מעשה, וואָס איז שייך אויסקלויבען בעלי בתים? אומזיסט נייהט אַ שניידער נור דענסטמאָל, ווען ער פערגעסט צו מאַכען אַ קניפּיל אויפ׳ן פאָדעם, בעצאָהלען בעצאָהלט אימליכער, און דעם אָרימאַן קומט נעביך אַן זיין שטיקיל אָרים מלבוש נאָך שווערער. ווי דעם עושר זיין וייד און אַטלעס".

פון זשורנאַלען און מאָדעס האָט ער ניט געהאַלטען. „האָט מען אַ אייגענעם שכל, פלעגט ער זאָגען, פערשטעהט אַ בעל־מלאָכה אַליין ווי עס פּאַסט, ווי עס לאָזט זיך און וואו עס בעט זיך; פעהלט אָבער אַ קלעפּקע אין קאָפּ—העלפען קיין זשורנאַלען און מאָדעס ניט! און ווייסט איהר, איך פערשטעה גאָר ניט, ווֶעמען טויגען זיי די זשורנאַלען? איין אָבגעמאָלטער מענש ווערט קיינמאָל ניט העכער, ניט דיקער; אַ לעבעדיגער מענש אָבער איז היום כאן און מחר בקבר! ווי לאַנג מען לעבט, בייט זיך די פיגור און אַ בעל־מלאכה, בפרט אַ יודישער שניידער, דאַרף אין זינען האָבען, אַז ניט אַלע טאָג נייהט זיך אַ יוד אַ נייעם בגד, דעריבער דאַרף מען נייהען אַזוי, עס זאָל גוט זיין היינט און עס זאָל ניט שמאָל און קורץ זיין אויף איבער אַ יאָהר!"

האָט מען איהם ביים אָנמעסטען אַ בגד, אַ חסרון געזאָגט: „דאַכט זיך אַביסיל צו ברייט", „אַביסיל צו לאַנג", האָט ער וויעדער זיין ווערטיל געהאַט: „טראָגט געזונד, קיין חסרון ניט! הוא היה אומר, דער טאַטע, עליו השלום, פלעגט צו זיינע פּועלים זאָגען בזה הלשון: „קינדער, אַ כלל זאָלט איהר האָבען: פון יונג אַלט מוז מען ווערען, צי מען וויל צי מען וויל ניט, פון ברייט שמעלער, קאָן מען מאַכען, ווען מען וויל; פון לאַנג־קורצער אויך, אָבער פון שמאָל — ברייטער און פון קורץ — לענגער, בשום אופן ניט! רערצו העלפט שוין קיין מוז און קיין גוטער ווילען ניט! און ווי גערעכט דער טאַטע, אַ ליכטיגען גן־עדן זאָל ער האָבען, איז געוועזען, אַזוי גערעכט זאָל איך מיין ביסיל יאָהרען אויסלעבען!"

האָט נאָך אַזאַ ערקלערונג דער בגד, נאָך זיינע אייגענע מבינות, קיין אנדער חסרון ניט מעהר געהאַט, האָט מען שוין ביי איהם ניט געקאָנט פּועל׳ן, ער זאָל נאָך אַמאָל אַהיים נעהמען פעררירכטען, איינגעהמען אָדער קורצען אַביסיל. אין אַזאַ פאַל פלעגט ער ווי שטום ווערען מיט איין מאָל און חאַטש רייד צו איהם פון היינט ביז איבער אַ יאָהר, ער ענטפערט אפילו ניט.

טרייער זוהן פון זיין פאלק, און אז ער זאל פאר איהם ארבייטען מיט זיין גאנצען הארצען און מיט זיין גאנצער קראפט.

דערמיט ווילען מיר אויך ניט זאגען, אז דער יוד זאל פון זיינע שולען ארויסווארפען די אלגעמיינע למודים און זיך פערנעהמען נור מיט ודישע זאכען, ווי עס איז אמאל געווען. ניין, איצט לעבען מיר אין איין אנדער צייט. מיר ווילען ניט זיין אבגעשלאסען פון דער ארומיגער וועלט, מיר ווילען ניט זיין אבגעזונדערט פון אנדערע פעלקער, נאר מיר ווילען לעבען גלייך מיט אלעמען, ווי גלייכע מיוחסים, ווי גלייכע בעלי־בתים.

די נאציאנאלע ערציהונג דארף פאר אונז ווערען טייער ווי זי איז אויך ביי אלע אנדערע פעלקער פון דער וועלט. זי דארף זיין איין פאדערונג, וועלכע דער יוד דאַרף אומעטום ארויסשטעלען און פון וועלכער ער טאר זיך בשום אופן קיין מאל ניט אבזאגען.

די דייטשע רעגירונג וויל אין איהרע פוילישע שולען מבטל זיין דעם למוד פון דער אמונה אין דער פוילישער שפראך, און געגען דעם טרעטען ארויס מיט געוואלדען די פאליאקען פון דער גאנצער וועלט. אלע פאליאקען קוקען אויף אזא גזירה ווי אויף א נאציאנאלען חורבן, און מיר יודען, מיר זענען אליין מבטל אונזער שפראך אין די שולען מיט אונזערע איינענע הענד. חברות, יודישע חברות, וועלכע טראגען אויף זיך דעם נאמען פון השכלה, ווילען אליין ארויסווארפען פון זייערע שולען די יודישע למורים, ווי זאכען, וועלכע קיינער דארף זיי ניט. אזוי נידריג שטעהען מיר אלס פאלק, אזוי טויט זענען ביי אונז די נאציאנאלע געפיהלען.

דאס יודישע מיט דעם אלגעמיין מענשליכען דאַרף זיין צוזאמענגעשמאלצען אין איינעם, אזוי ווי דאס איז ביי אלע געזונדע פעלקער פון דער וועלט. מיר טארען ניט דערלאזען, אז ביי אונז זאל די אלגעמיינע בילדונג זיין א שונא פון דער יודישער בילדונג. מיר טארען ניט דערלאזען, אז יוד און מענש זאלען זיין צוויי בעזונדערע מינים. מיר זענען פעסט אין אונזער גלויבען, אז דער יוד קען קיין מענש ניט זיין, וואו ער איז קיין יוד ניט, און ער קען קיין יוד ניט זיין, וואו ער איז קיין מענש ניט. דאס יודישע און דאס מענשליכע דארפען ביי אונז צוזאמענוואקסען; נור דאן וועט דער יוד זיין גאנץ און געזונד.

מען קען גענוי ניט אבשאצען און אבוועגען, וואס איז בילכער — מעהר אלגעמיינע למודים אדער מעהר יודישע. געוויס, וועט דעם יוד ניצליך זיין, וואס מעהר ער וועט וויסען פון אלגעמיינע למודים, נאר עס איז אויך געוויס, אז וואס מעהר עס וועט זיין שטארקער זיין נאציאנאלע ערציהונג, וועט ער אליין זיין גייסטיג שטארקער אין דער מלחמה פאר'ן לעבען. ער וועט זיך גיכער געפינען זיין ארט אין לעבען, ער וועט זיין צופרידענער און וועט בעסער קענען ענטוויקלען זיינע קרעפטען.

נאציאנאלע ערציהונג הייסט שטארקער מאכען דאס פאלק, נאציאנאלע ערציהונג הייסט געזינטער און קרעפטיגער מאכען דעם איינצעלנעם, און יעדער יוד, וועמען עס איז נאר טהייער זיין פאלק און ליעב זיינע קינדער, דער קען קיין אנדער ערציהונג נישט געבען, ווי נור איין נאציאנאלע, יודישע.

י. ל.

קוקענדיג אויף איהם אין דער היים, בעת ער זיצט ביי זיין ווערקטיש, די פיס אונטער זיך אונטערגעלעגט, ארייגעטהון שטארק אין דער ארבייט, צוברומענדיג אין זיך עפיס א חזנ׳ישע זאך, א „נעריצדי׳ל" אדער א „ישמחו במלכותך", וואס זיינע פועלים זינגען, האט זיך געדאכט, אז דאס מאגער קליין שניידעריל קאן קיין צוויי ניט צעהלען, ניט זיין דאגה איז די וועלט און וואס עס טהוט זיך אין איהר. און באמת איז ער בטבע נעוועזען א שטיל יודיל. ניט דאס ווייב זיינס, ניט א פועל ערגיץ־קינדער האט ער ניט געהאט — האבען ווען געהערט א הויך קול פון איהם, נאר איין חסרון האט ער געהאט: ער האט ליעב געהאט דעם טרונק, און האט זיך מיט זיין פלעשיל ייי״ש קיינמאל ניט געקאנט צושיידען.

א פלייציג פלעשיל איז דאס געוועזען, מעהר ווי א קווארט ברוינפען האט אין איהם ניט געקאנט אריין, אבער דאס פלעשיל האט קיינמאל ניט געטארט ליידיג זיין. אבגעטרונקען אביסיל, איז ער באלד אין שיינקיל אריין און עס פול געמאכט. אהן פלעשיל איז ער ווי אהן זיין נשמה געוועזען, חאטש ניט געטרונקען, אבער ביי זיך אין בוזעם־קעשענע האט ער עס געמוזט פיהלען. וואו ער איז געגאנגען האט ער דאס פלעשיל מיט זיך געטראגען; פלעגט זיך טרעפען א שבת, וואס דער ערוב איז צוריסען פלעגט ער בעסער א גאנצען טאג אין דער היים זיצען, אין א ספר אריינקוקען תהלים זאגען, נור מיט דעם פלעשיל זיך ניט צושיידען.

און א כשוף, האט מען געזאגט, שטעקט אין דעם פלעשיל, איין זופ פון איהם איז גענוג געוועזען, ער זאל זיך ווי א שוועבעלע אנצינדען און צוברענען זיך אין א העליש פייער, ניט שאניווען קיינעם ניט, אפילו ניט דעם רב, ניט דעם ראש־הקהל, אפילו ניט די בעלי־בתים, וואס ניבען איהם ארבייט. געציטערט האבען שטעדטיגע רעדעלפיהרער פאר איהם און פאר זיין פלעשיל, אלע זייערע סודות און עולות פלעגט ער פון דעם פלעשיל ארויסזופען און זיי אין פנים ארייגשפייען... א צונג פלעגט ער בעת מעשה בעקומען, שארף ווי א בריטווע, פעך און שוועבעל האט פון איהר געטריפט, אויס׳שייגעצ׳ען איהם, אפילו פון די טרעפ אראבווארפען האט ניט געהאלפען, נאך א זופ — און ער איז שוין ווידער דא, ער רעדט שוין ווידער און נאך הייסער און נאך שארפער. פערשליסען די טהיר — איז נאך ערגער: רעדט ער אויפ׳ן גאס, עס קלויבען זיך ארום קינד און קייט, און עס ווערט די שטאדט פול... וואס טויג עס אבער וועמען, אז אזא שכור זאל בילען? ווער האט עס קיין שונאים ניט, גלייכער איבערליידען פון אזא טרוף ביי זיך, זאל עס חאטש צווישען איינענע בלייבען, וואס ער בילט! אויף מארגען פריה, אז ער ניכטערט זיך אויס, ווייסט ער אליין ניט אפילו, וועמען צו געהען מחילה בעטען, חאטש מעלק איהם אויס, געדענקט ער פון נעמטען ביז היינט א האהר נישט.

איינמאל האט ער אזוי שכור׳הייט, זיך אנגעטהון אין ר׳ אלקנה דעם גביר, דעם פרנס פון שטעדטיל, איהם אויסגערעכענט א צעטיל עולות און חטאים, וואס לאנד און לייט האבען זיי שוין לאנג פערגעסען, אדער אין זיך געהאלטען און געציטערט פון מויל אויף די ליפען צו ברייננען. מען האט געמיינט, אלקנה וועט זיך אן איהם נוקם זיין אזוי, אז ער וועט דעם טרוף פון איהם און פון זיין פלעשיל ארויסטרייבען. אין מיטען שוהל איז דאס געוועזען, אלקנה האט? בסך־הכל, ביי איין ארימע אלמנה א הייזיל צוגענומען, פאר פראצענט מסתמא, — נו איז דאס שלום יונה׳ס דאגה? ער איז איהרער אפילו א פערד׳ס פיס פארקעוועס צוועקיל ניט געוועזען, נור דאס פלעשיל האט אין איהם א פייער אנגעצונדען, און וואלט זיך בעת מעשה איין אנדערער אנגערוקט, וואלט יענער געהאפט די גאב, דארף זיך גראד אונטעררוקען ר׳ אלקנה, נו, נו האט ער איהם געזייפט, געבריהט, פריסיק, פונקען פייער האט ער אויף איהם געשאטען; ר׳ אלקנה אבער האט א גבורה בעוויזען, איהם א ווארט ניט געענטפערט, נאר דאס גראד, געבען איהם נאך אמאל א שטיקיל ארבייט, א רובעל פערדינען, האט ר׳ אלקנה געזאגט: „בלי נדר, דאס גראד ניט! דיין פוס, דו שכור, זאל מעהר אויף מיין שוועל ניט ארויפקומען, א עון, אז מען גיט אזוינעם א שטיקיל ארבייט"!

איין אנדערער, אפילו ווי שכור ער וואלט געוועזען, וואלט זיך פון אזא שטראשוניק אויסגעניכטערט און וואלט באלד ר׳ אלקנה׳ן מחילה גע־

פאליטישע איבערזיכט.

די קראַנקהייט פון ענגלישען קעניג. — דער דרייבונד. — די פּאַלאַקען אין פּרייסען.

דער יום טוב, אויף וועלכען עס האבען זיך געריכט די ענגלענדער צוליעב דער קרוינונג פֿין זייער קעניג, איז פּלוצים פֿערוואַנדעלט געוואָרען אין טעג פון טרויער. בעת עס זענען שוין פֿאַרטיג געוועזען אַלע הֲכָנוֹת צו דער קרוינונג, בעת עס זענען שוין געוועזען אָנגעקומען די פּרינצען און די גרויסע לייט פֿון אַלע מלוכות, כּדי טהייל צו נעהמען אין דער שמחה פֿון ענגלישען פֿאָלק, איז מיט אַמאָל געפֿעהרליך קראַנק געוואָרען דער ענגלישער קעניג. און די קרוינונג מוז איצט אָבגעלעגט ווערען. פֿון אָנהויב האָט מען אפילו מוֹרא געהאַט פֿאַר דעם קעניגס לעבען. דער קעניג איז קראַנק געוואָרען אויף אַ אנצינדונג פֿון די געדערם, און ער האָט נעמוזט גלייך אָפּערירט ווערען. די אָפּעראַציע האָט זיך איינגעגעבען, און מען רעכענט איצט, אַז ער איז שוין אַרויס פֿון דער געפֿאַהר, אין וועלכער עס האָט זיך פֿריהער געפֿונען זיין לעבען. נאָר אַזוי גיך וועט דער קעניג נאָך ניט קענען געזונד ווערען, און זיין קרוינונג איז דערווייל אָבגעלעגט געוואָרען אויף אַ אונבעשטימטע צייט. אייגענטליך, איז שוין דער קעניג פֿון לאַנג אָן קראַנק. מען האָט אָבער געוואָלט אָבלייקענען זיין קראַנקהייט, און כּדי צו בערוהיגען דאָס פֿאָלק, האָט מען ארומגעפֿיה־ט דעם קראַנקען קעניג אין גאַס, מען האָט איהם געוויזען פֿאַר'ן פֿאָלק. מען האָט איהם געלאָזען פֿאָהרען, מען האָט איהם געלאָזען געהן שפּאַצירען. אָבער דאָס האָט נאָך מעהר פֿערשטאַרקט זיין קראַנקהייט און איהם געבראַכט צו דער לאַגע. אַז 2 טאָג פֿאַר דער קרוינונג האָט ער זיך געמוזט מאַכען אַ שווערע אָפּעראַציע. די געסט פֿאָהרען שוין איצט פֿונאַנדער. די טריבונעס, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען פֿאַר דאָס פּובליקום, ווערען פֿונ'אַנדערגענומען, און פֿון דעם גרויסען יום טוב בלייבען נור איבער פּראָצעסען נאָך פּראָצעסען. צוליעב דעם יום טוב האָט מען געמאַכט זעהר גרויסע הַכָנוֹת אין די האָטעלען און אין די מאַגאַזינען, און דורך דאָס אָבלעגען פֿון דער קרוינונג ענטשטעהען איצט הֶיזֵקוֹת אויף מיליאָנען. אויף די גאַסען, דורך וועלכע עס האָט געזאָלט דורכגעהן די פּראָצעסיע, זענען פֿערדונגען געוואָרען די פֿענסטער צו פּאַר צעהנדליגער פֿונטען שטערלינג. אין די האָטעלען האָט מען גענומען צו צעהנדליגער פונטען פֿאַר אַ מעת לעת. מען האָט בעשטעלט אומעטום פֿייערווערק, מוזיק, מען האָט אָנגעגרייט סחורות, מען האָט זיך גענעהט און געפּוצט צוליעב דעם יום טוב, מען האָט אָנגעגרייט עסענוואַרג אויף בעלער א. ז. וו. די הכנוֹת זענען געווען זעהר גרויס, ווייל מעהר ווי 60 יאָהר האָט ענגלאַנד קיין קרוינונג ניט געזעהן. ענגלאַנד איז פֿון יענער צייט אָן פֿיעל רייכער און גרעסער געוואָרען. איהר גאַנצען גלאַנץ און איהר גאַנצע קראַפֿט האָט זי געוואָלט אַרויסווייזען אויף דעם איצטיגען יום טוב, ביי וועלכעם די שמחה האָט נאָך געזאָלט פֿערפֿולט ווערען דורך דעם שלום אין אַפֿריקאַ.

דער איבערגאַנג פֿון שמחה צו די פּלוצימדיגע טרויעריגע ידיעוֹת וועגען דעם קעניגס קראַקנהייט איז געווען אַזוי אומגעריכט, אַז אין פֿיעל שטעדט האָט דער הָמוֹן אויסגעלאָזען זיין כַּעַס צו די קאָמיטעטען, וועלכע האָבען געזאָלט מאַכען פֿערוויילונגען פֿאַר דעם פֿאָלק. דער המון האָט פֿונאַנדער געוואָרפֿען די טריבונעס מיט די געפּוצטע טויערען. ער איז אין פֿיעל שטעדט אויך אָנגעפֿאַלען אויף קראָמען און זיי צוראַבעוועט.

בעטען. פֿארט דער ערשטער גביר אין שטאָדט, האָט קינדער, זיהן, טעכטער, שנור און איידים׳ס. מען קאָן פֿון אזא הויז דורכ׳ן יאָהר אַ שען ביסיל ארבייט האָבען, נאָר שלום יונה האָט זיך נאָך אַמאָל אַ ווּפ געטהון פֿון פֿלעשיל און נעענטפֿערט:

— ה׳ לִי וְלֹא אִירָא! דאָס איז אויף שניידער־לשוֹן טייטש: פֿריהער נאָט, דערנאָך מיין פֿלעשיל! און הערט אויס ברידער, א המצאָה, וואָס א שניידער א פּאַלגע קאָן איינפֿאַלען! דאס איז שוין א שען ביסיל יאָהרען דרינען. דער טאַטע עָלָיו־הַשָׁלוֹם איז געשטאָרבען, און איך האָב מיר נור וואס מיין איינענעם ווערקטיש געמאַכט. פֿאַר פּסח איז דאָס געוועזען, און שמואל שוֹמר האָט־פֿאַר א נאַנץ ווינטער ניט שלאָפֿען נאַכט פֿאַר נאכט און פֿריהרען היטענדיג לייטישע קראָמען, ־אָבגעשפּאָרט פֿון זיינע שכירוּת עטליכע גילדען און אויף פּסח זיך געלאָזט ביי מיר אויפֿנייהען א נייעם מאַנטעל. אין דער איינענער צייט, נור מיט עטליכע טעג שפּעטער, שיקט מען מיך רופֿען צו ר׳ אלקנה׳ן, ער איז פֿון אויסלאַנד געקומען און האָט מיטגעבראַכט אַ טהייערע מאַנשעסטער מאַטעריע, אָזעלכע, וואס מען זעהט זי גאָר היינט ניט. נעקאָסט האָט זי איהם, איך ווייס? אפשר אַכט רובעל איין אייל, אָבער זי איז ווערטה געוועזען. „נעם אראָב אַ מאָס, — זאָגט צו מיר ר׳ אלקנה, — און בעוויז וואָס דו קאָנסט. נייה דערפֿון אַ מאַנטעל, וואָס זאָל זיין איינער אין שטאָדט!״ איך האָב׳א מאָס אראָבגענומען, די סחוֹרה צושניטען און גענייהט, געשטעפּט, אַלע מיינע כּחוֹת האָב איך אין דעם שטיקיל אַרבייט אַריינגעטהון. פֿון גרויס שמחה, אזא בעל־הבית ווי ר׳ אלקנה, צו בעקומען: האָב איך אין אָנהויב א אוּמ׳חן געוואָרפֿען אויף שמואל׳ס אַרים מלבוּשׁ׳ל, און עס אויפֿגענייט אַזוי אין איילעניש, פֿון דער האַנד אַוועק. אין עטליכע טעג אַרום זענען ביידע בגדים פֿאַרטיג געוואָרען, מסתּמא האָב איך פֿריהער אָבגעטראָגען ר׳ אלקנה׳ן זיין טהייערען מאַנטעל, דערנאָך — שמואל׳ן. בעצאָהלט האָבען מיר ביידע — קומענדיג פֿרעהליך צוריק אַהיים, פֿאַלט מיר איין א עכט שניידערישער שכל: אָבצובייטען ביידענס פּאַפּירענע רובעלם אויף קליין געלד, און איבערצוצעהלען, וויפֿיעל קאָפּעקעס האָט ר׳ אלקנה׳ס רובעל און וויפֿיעל שמואל שוֹמר׳ס רובעל? געטראַכט געטהון, איך צעהל אַהין, איך צעהל אַהער, רעכען מיט׳ן קרייטעל אראָב. אַרויף, חאָטש צורייס זיך, ביידע רובעלס האָבען פּינקט גלייך צו הונדערט קאָפּעקעס, ניט איין האַלבען גראָשען מעהר, ניט איין האַלבען גראָשען ווייניגער. נִתְפַּעל בין איך געוואָרען פֿון דער המצאָה־פֿון וואס אַ שניידער נאָך אַ ניט געניטער קאָן נתפּעל ווערען!—אם כֵּן, האָב איך מיר, בֵּעת־מַעֲשֶׂה, געזאָגט, לָמָה—וואָס, זֶה — דאָס, אָנֹכִי איך? ווי באַלד אַז יאָ אַזוי, האָב איך מיר אויף שניידעריש אליין פֿערטייטשט דעם פּסוּק אין חוּמש ניט ווי מיין רַבִּי אין חֵדֶר, ווי באַלד אַז די ביידע רובעלס, סיי ר׳ אלקנה׳ס און סיי שמואל שוֹמר׳ס האָבען ביידע גלייך ניט מעהר ניט ווייניגער ווי צו הונדערט קאָפּעקעס, טאָ וואס האָב איך אַזוי דאָס לעבען געלענט, מיין גאַנצען מארך פֿון קאָפּ אריינגעטהון אין ר׳ אלקנה׳ס מלבּוּשׁ און אַזוי פֿון האַנד ארויסגעלאָזען דעם ארימען שמיאל׳ן זיין נאָך ארימערען מלבּוּשׁ׳ל נעביך? רויט בין איך געוואָרען פֿון חרפּה פֿאַר זיך אַליין, און בלאָס פֿון עגמת־נפש, ווען איך האָב שפּעטער שמואל׳ן בעגעגענט אין אין זיין מלבּוּשׁ אליין נור געוויאוסט זיין חסרון. וואו איז מיין שכל געוועזען? האָב איך מיך אלץ געפֿרעגט. וואס קומט מיר צו, מיר שלום יונה שניידער, וואָס ר׳ אלקנה וואהנט אין זיין אייגען גרויס הויז ווי אין א פּאַלאַץ, עסט פּיש, פֿלייש און צימעס אפּילוּ אין דער וואָכען, לעגט זיך שלאָפֿען אין א וייכער וואַרימער בעט און שטעהט אויף אַלע פֿריה מאַרגען און גלעט זיך דאס בייכיל אַזוי מחיה׳דיג? און וויעדער, וואָס געהט מיר אָב, וואס שמואל וואהנט אין שכנוּת מיט ווייב און קינד אין אַ נאַסען קעהלער, עסט פּיש, פֿלייש און צימעס אפּילו שבת און יום־טוֹב אויך ניט, און חאַפּט אַ דרעמיל, ציטערנדיג פֿון קעלט ערגיץ אויף אַ בערגיל שניי ביי לייטישע קראָמען? אַז אַך און וועה איז צו איהם, צו שמואל׳ן אליין נעביך, און צו דיר שלום יונה שניידער, איז דאָס כלל נישט נוגע, היינט זאָג מיר דו שניידער, דו חמיר־קאָפּ, פֿאַר וואָס ־שע זאָל ביי דיר, שלום יונה שניידער, ר׳ אלקנה׳ס א שטיקיל אַרבייט מעהר יחסן זיין פֿאַר שמואל שוֹמר׳ס? אַ׳, וואָס וועט איהר מיר זאָגען, ר׳ אלקנה איז א יוד אַ נביר, אָהן עין הרע, מאַכט זיך נייע בגדים אויף איט־

דעם קעניג עדוארדס קראנקהייט האט אבגעשטופט אלע אנדערע נייעס, אבער נור אויף א ווײלע. דאס פאליטישע לעבען בלייבט ניט שטעהן אויף איין ארט און שפינט אליין ווייטער דעם פאדעם פון היסטאריע און פערפלאנטעוועט איהם אליין אין נייע קנוילען. עס ענדיגט פריהערדיגע ארבייטען אדער עס גרייט פאר נייע א־בייטען אויף שפעטער. צו דעם ערשטען מין געהערט די ערנייערונג פון דעם דרייבונד. צום ערשטען מאל איז דער דאזיגער בונד צווישען עסטרייך און דייטשלאנד, צו וועלכען עס איז שפעטער צוגעשטאנען איטאליען, געשלאסען געווארען מיט 23 יאהר צוריק. די לעצטע צייט איז זיין קראפט פיעל אבגעשוואכט געווארען. אין עסטרייך ווערט אליין שטארקער דאס התקרבות צו רוסלאנד, און אין איטאליען וואקסט אליין מעהר די פריינדשאפט צו פראנקרייך. דער דרייבונד האט איצט אין עסטרייך און אין איטאליען פיעל שטארקע שונאים, און זיין ערנייערונג איז דערום זעהר שווער אנגעקומען. איז דאס די לעצטע געלונגענע מיה פון א אבשטארבענדען בונד, אבער דאס איז נור די ערנייערונג פון א בונד, וועלכער האלט נאך אין מיטען בליהען, דאס קען איצט קיינער ניט וויסען. אלענפאלס, איז די נאציאנאלע צוריסענהייט, וועלכע ווע־ט אין עסטרייך אליין שטארקער, א גרויסע סכנה פאר דעם דרייבונד אויף שפעטער.

די סלאווישע פעלקער פון עסטרייך זענען שוין פון לאנג אן פיינדליך צו דייטשלאנד, און אין דער לעצטער צייט איז זייער שנאה צו די דייטשען נאך גרעסער געווארען דורך די רדיפות געגען די פאליאקען אין פרייסען. נאר די פאליאקען לאזען זיך ניט אזוי גיך צונעהמען זייערע נאציאנאלע רעכטע. די פרייסישע רעגירונג האט בעשטימט 450 מיליאן מארק אויף אבצוקויפען פוילישע ערד. די פאליאקען אבער האבען אין פאזען איין אייגענע פוילישע באנק, וועלכע זאמעלט געלד צו שטיצען די פוילישע פאמעשטשיקעס און ערד־ארבייטער און אויף אבצוקויפען ערד פון די דייטשע פאמעשטשיקעס. די פוילישע באנק האט געקראגען שטיצע פון פיעל בייַנק אין אויסלאנד און איצט פערמאגט זי א קאפיטאל פון 100 מיליאן מארק. אזוי ווי אין פרייסען האבען אלע אונטערטהאנער גלייכע רעכטע, קען די פרייסישע רעגירונג ניט פערוועהרען די פאליאקען צו קויפען ערד אין פאזען, און נאך ווענינער קען זי זיי נויטהען צו פערקויפען זייער ערד. צוליעב דער ערד הייבט זיך אן אין פאזען א שווערע מלחמה צווישען דעם פאנד פון דער רעגירונג און דער פוילישער קרעדיט־באנק אין פאזען.

י. ל.

בריעף אוים וויען.

ב.

איידער איך וועל ענדיגען מיינע בעטראכטונגען איבער די נאציאנאלע בעוועגונג אונטער די וויענער יודען און די חברות, וועלכע שטעהן נאהענט צום ציוניזם, וויל איך אין דעם איצטיגען בריעף רעדען איבער די הנהגה פון דער וויענער קהלה, אדער ווי זי הייסט, די קולטוס־געמיינדע. אין גיכען דארף מען דא קלויבען נייע ראשי־קהל. ביי די וואהלען וועט יעדע חברה, וועלכע פיהלט זיך אביסיל שטארק, פראבירען איהרע כחות. שוין איצט האט די יודישע פאלקספארטיי אנגעהויבען איהר מלחמה, און די ציוניסטען ווילען מן הסתם אויך ניט שווייגען. יעדע פארטיי וועט קומען מיט די שווערע און שארפע "כלי־זיין," אום צו מנצח זיין און דעריבער, מיין איך, איז אינטערעסאנט פיר דעם לייענער

ליכען רגל און מען קאן דעם רובעל פון איהם פערדינען, לכל הפחות, דריי מאל אין יאהר, און שמואל שומר ניט דעם רובעל צו פערדינען איינמאל אין א שמיטה? איז דאס אויך א גרויסער טעות, ערשטענס, טראגט נאך ר' אלקנה יענעם מאנשעסטער מאנטעל, חאטש שוין דריימאל געניצעוועט, עד היום; צווייטענס, בערעכענט, ברידער, וויפיעל אזעלכע גבירים, קלענערע ועס־רע, אליך איינם חורים, האבען מיר אין שטאדט? צוואנציג, דרייסיג, אז הויך — פינפציג! און וויפיעל אזעלכע קבצנים, גרעסערע אדער קלענערע ווי שמואל, האבען מיר געגען זיי, וואס געהען אליין נישט נאקעט, און וואס קבצנישע קינדערליך, וועלכע זיי האבען, אהן עין הרע, צו האלבע אדער צו גאנצע מנינים, זאלען זיך האדעווען, נעהען ווי עס איז אויך ניט נאקעט, און אלע די בגדים נייהען 'שניידער, און ניט אומזיסט חלילה!

נארישקייט, אייער סטראשען, ר' אלקנה, הונדערט קבצנים האבען מעהר כח פאר אייך, חאטש זיי אלע צוזאמען פערמאגען קיין הונדערטעל טהייל ניט פון אייך איינעם!

דער עולם האט געקוואלען הערענדיג אזא דרשה אין מיטען מיטוואך אין קהל'שען בית המדרש, חאטש מען האט ר' אלק:ה'ן כלומר'ש מסכים געווען, אז עס איז טאקי איין עון פלילי אזא שכור א שטאך ארבייט צו נעבען.

דער רב אליין האט געזאגט: "עס וואלט א יושר זיין אזא מיט א חרם תרבות צו לערנען, חאטש אויף איין האלב יאהר!" ער האט אויך אויף איהם א כעס געטראגען, נאך פון יענער צייט. בעת ער, דער רבי, האט ויינם געוואלט אויספיהרען געגען דעם נייעם בעל טאקסע, און האט מיט די שוחטים יד אחת געמאכט נאכאנאנד אליך טרפה און טרפה צו מאכען, מילא נגידים קענען זיך פערגינען צו קוילען א עוף, אז נישט מאכט מען צווייערליי פיש, געקאכט'ס און געפרעגעלט'ס. בעלי בתים, וואס האבען איינענע קיה, קעז און פוטער, פערריקען אין אויוען מילכיגע טשאלענטען, און מאכען מילכיגע שבת'ים, — וואס טהוען אבער ארימע־לייט? פערחושכ'ט דערצעהלט מען, זענען טאקי ארימע לייט געווארען. אפילו שבת האבען זיי געמוזט אבקומען מיט א הערינג, מיט פושנעם בארשט. שריי חי וקים, אז דער רב זאגט טרפה איז טרפה... אבער שלום יונה פלעשיל, האט זיך דאמאלס צוגעטשעפעט אין א דאנערסטאג צום רב, שכור איז ער געווען, גערעדט אבער האט ער צו דער זאך, — דווקא שכור'הייט בעקומט ער א חתוך הדבור — און אש האט ער געמאכט פון רב מיט אלע זיינע לומדישע סברות, טויזענדער יודען ארימע לייט, שוסטער, שניידער און אנדערע בעלי מלאכות, וואס קענען אזוי בעסער רעדען, האבען איטליכער פאר זיך אין דער היים גערעדט, און איין שלום יונה שייגעץ, האט זיך, זאגט מען, אין פייער געווארפען און האט אזוי גערעדט און געזופט פון פלעשיל, ביז אלע ווע־ען פון זיינע רייד אנגעצונדען געווארען, דער רב און קהל האבען פאר הרינות פשוט זיך דערשראקען, און נאך אין זעלבען טאג זענען אלע געקויל טע דקות און גסות כשר געווארען, פון דאמאלס אן אוים די קינצען.

און וועמען האט מען צו דאנקען? שלום יונה'ן, און ניט אזוי איהם, ווי זיין פלעשיל, ווארום ער אליין, האט אויף מארגען פון דער גאנצער געשיכטע קיין אנהויב ניט געוואוסט, און ווען לייט שווערען איהם ניט, אז טאקי צוליעב זיין נעכט־גען סקאנדאל איז שוין היינט דא פלייש אויף שבת, וואלט זיין ווייב געמאכט א מילכיגען טשאלענט ווי פאר אכט טאג, ווי פאר צוויי וואכען.

(פארטזעטצונג קומט).

פֿון „יוד“ עפּיס נעהנטער צו בעקאַנען זיך מיט דער היגער קולטוס־געמיינדע.

די קולטוסגעמיינדע איז אַ חברה פֿון אַלע וויענער יודען, וועלכע איז פֿון דער רעגירונג בעשטעטיגט און וועלכע האָט דאָס רעכט צו פֿיהרען און אַכטונג צו געבען אויף אַלע זאַכען, וואָס זענען נוגע צו דער יודישער אמונה, ווי שולען, בתי מדרשים, מקואות, דער למוד פֿון דער יודישער רעליגיאָן, שחיטה און כשר פלייש, צדקה, שפּיטעלער און חברה־קדישא. די אַלע זאַכען געהערען צו דער קולטוס־געמיינדע. זי האָט איבער זיי צו שאַפֿען און צו זאָגען. דאָס געלד אויף די אַלע זאַכען האָט די קולטוס־געמיינדע פֿון איין בעזונדער אָבצאָהל, וואָס זי לעגט אַרויף אויף די חברים פֿון דער קולטוס־געמיינדע. יעדער יוד, וואָס וואָהנט אין וויען — ווען ער איז נור ניט געטויפֿט אָדער ווען ער האָט זיך גור ניט אָבגעזאָגט פֿון יעדער אמונה בכלל,— אויב ער וויל אָדער ניט, איז אַ חבר פֿון דער קולטוס־געמיינדע, און ווען ער איז אַ שטיקיל בעל הבית, איז ער שוין אין רייסטער און ער מוז צאָהלען דאָס געלד, וואָס די קולטוס־געמיינדע האָט אויף איהם אַרויפֿגעלעגט. ער מוז, ווייל די קולטוס־געמיינדע, דאָס הייסט קהל, לאָזט מיט זיך ניט פֿיעל רעדען. ווי די אָבצאהלונגען פֿון דער מלוכה אַזוי אויך די אָבצאהלונגען פֿון קהל ווערען איינגעמאָנט דורך די פּאָליציי. דער קלענסטער אבצאהל, וואָס די קולטוס־געמיינדע, נעמט, איז 10 גולדען אַ יאָהר. זי נעמט אבער אויך בעסערע אָבצאהלונגען, דאָס איז אָבהענגיג פֿון בויגענס! אַ רייכערן שאַצט די קאָמיסיאָן מעהר און ער מוז צאָהלען. די וויענער קולטוס־געמיינדע האָט כמעט 15000 שטייער־צאָהלער, און דאָס בעוויזט, אַז די יודישע לאַגע אין וויען, חאָטש די אַנטיסעמיטען פּרוכפּערן און מעהרען זיך פֿון טאָג צו טאָג — איז זעהר ניט שלעכט. 15000 שטייער־צאהלער איז אַזוי גוט ווי 75000 נפשות, דאָס הייסט מעהר ווי 50 פּראָצענט פֿון דער וויענער יודישע בעפֿעלקערונג זענען תקיפֿ׳ע בעלי־בתים, דען אָ׳נ־אָרימען יודען וועט די וויענער קולטוס־געמיינדע ניט מכבד זיין צו צאָהלען 10 גולדען אַ יאָהר. ווען מען וואָלט צורעכנען די אַנדערע, וועלכע וואָלטען געקענט צאהלען אַ קלענערען אָבצאהל קען מען מיט בע־שטימטהייט זאָגען, אַז די וויענער יודען האָבען מעה־ ווי 90 פּראָצענט שטייער צאהלער,— אַ זאַך, וואָס איז זעהר זעלטען צו בענעגנען ניט נור ביי יודען, נאָר אויך ביי אַנדערע אומות. און דאָביי דאַרפֿען מיר ניט פֿערגעסען, אַז וויען ליגט אין שכנות פֿון גאַליציען — אַ לאַנד פֿון דלות און קבצנות, אַזוי אַז די אַנדערע 10 פּראָצענט, וועלכע זענען ניט אים שטאַנד צו צאהלען קען מען רעכנען אויף דעם חשבון פֿון גאַליציען.

פֿאַר דאָס געלד, וואָס קהל בעקומט דורך די אָבצאהלונגען, דאַרף ער זעהן, דאָס די וויענער קהלה זאָל זיין בעזאָרגט מיט אַלע זאַכען, וואָס זענען נוגע צו דער אמונה. קהל דאַרף זאָרגען פֿאַר כשר פֿלייש, קהל אָדער ווי מע רופֿט עס דאָ אין וויען קולטוס־געמיינדע — דאַרף זאָרגען, דאָס עס זאָלען אין וויען נוט פֿעהלען בתי מדרש ותפלה, מרחץ און מקוה און אַזוי ווייטער. מאַכט דאָס קהל? יאָ און ניין. ווי מען וויל, קען מען דאָס נעהמען. קהל׳שע בתי תפלה זענען אין וויען פֿאַרהאַן 2. נאָך 3 טעמפלען ווערען אויסגעהאַלטען אויפֿ׳ן קהל׳ס חשבון, אָבער געבויט זענען זיי פֿון יחידים אָדער פּריוואַטע חברות. די אַנדערע טעמפלען — און זייער צאהל איז ניט קליין — זענען געבויט און ווע־רען אויסגעהאַלטען אויפֿ׳ן חשבון פֿון פּריוואַטע חברות. דאָס זעלבע איז מיט די ראַבינערס, פּרעדיגער און חזנים, דאָס רוב פֿון זיי בעקומען זייערע שכירות פֿון פּריוואַטע חברות. דאָס זעלבע איז מיט די למודים פֿון רעליגיאָן, מיט דער אונטערשטיצונג פֿון אָ־ימע לייט, מיט די יתומים־הייזער, מיט די שפּיטעלער. די אַלע זאַכען, וואָס זענען נוגע צו דער יודישער אמונה, ווערען פֿון דער וויענער קולטוס־געמיינדע אין זעהר אַ קליינעם מאָס געמאַכט. זי גיט נור אויף זיי אַכטונג, און דאָס געלד דערויף גיבען פּ־יוואַטע חברות.

פֿאַר די 10 גולדען אַ יאָהר, וואָס דער וויענער רייכערער יוד צאָהלט אין דער קולטוס־געמיינדע, האָט ער דאָס רעכט צו קלויבען צו קהל און אַליין אויסגעקליבען צו ווערען, דאָס הייסט, איינפֿאַך פֿאַר זיין געלד האָט ער דאס רעכט זיך אַריינצומישען אין קהל׳שע זאַכען און אַ דעה זאָגען. ליידער בעניצט זיך מיט דעם רעכט זעהר אַ קליינע צאהל. פֿון די 15000 שטייער צאהלער קומען געוועהנליך צו די וואָהלען פֿון 200 ביז 300, דאָס הייסט ניט אַמאָל 20 פּראָצענט בעטהייליגען זיך אין די וואָהלען, און דאָס אויך נור, ווי־ל זיי האָפֿען זעלבסט אויסגע־קליבען צו ווערען אָדער זייערע פֿריינד און בעקאַנטע דורכצופֿיהרען. אָבער דער גרעסטער טהייל פֿון די שטייער צאָהלער שטעהט פֿון דער ווייטען און וויל ניט הערען און וויסען פֿון דער גאַנצער קולטוס־געמיינדע און איהרע ענינים. געלד געבען ניבען זיי, ווייל זיי זענען גע־צוואונגען דערצו. צו די וואָהלען געהן צווינגט מען אַ דאַנק גאָט ניט, אַלזא זאָל זיך די גאַנצע קולטוס־געמיינדע קאָפּ אָן וואַנד שלאָגען און זיי לאָזען צו רוה.

די סבות, פֿאַרוואָס די וויענער יודען אינטערעסירען זיך זעהר וועניג, כמעט גאָר ניט, מיט די ענינים פֿון דער קולטוס־געמיינדע, זענען זעהר פּשוטע: ערשטענס, די וועלכע האָבען אַ דעה אין דער קולטוס־געמיינדע זענען שוין פֿון די רייכערע, און די רייכע, איז דאָך שוין ידוע, האָבען ניט האָלט צו בעשעפֿטיגען זיך מיט אמונה זאַכען. צוריק די פֿרומע, וואָס זיי האָבען שוין יאָ איין אינטערעס אין דער קולטוס־געמיינדע, זענען על פּי רוב ניט פֿון די תקיפֿע בעלי־בתים, וואָס קענען צאהלען 10 גולדען אַ יאָהר, און דעריבער האָבען זיי קיין דעה ניט אין דער קולטוס־געמיינדע. אום דאָס צו מתקן זיין, מוז מען זעהן אָנווענדען אַלע כחות און איינפֿיהרען אין דער וויענער קולטוס־געמיינדע, אַז יעדער זאָל האָבען דאָס רעכט זיך צו בעטהייליגען אין די וואָהלען אָדער לכל־הפּחות דעם יאָהריגען איין גולדען שטייער, כדי די אָרימערע, וועלכע זענען אויך די פֿרומסטע, זאָלען זיך אויך קענען אַריינמישען און אַ דעה זאָגען אין דער קולטוס־געמיינדע. דעם אמת זאָגענדיג, איז דער אופֿן ווי די קולטוס־געמיינדע איז צוזאַמענגעשטעלט, מעהר ווי משונה־דיג, ער איז פּשוט ווילד. מיט אמונה זאַכען, זאָגט דער שכל,— דאַר־פֿען זיך בעשעפֿטיגען מענשען, וועלכע זענען אַליין פֿרום; אָבער מענ־שען, וואָס זענען ניט פֿרום, מענשען וואָס זענען ניט גרויסע מקפּידים אויף כשרות, מענשען וואָס זענען מחלל־שבת בפרהסיא,— ווען אַזעלכע מענשען גיבען אַכט אויף כשרות, בעשעפֿטיגען זיך מיט דער רעליגיעזער ערציהונג פֿון די קינדער — אמת פֿרעמדע קינדער — און זאָרגען פֿאַר די תפלות פֿון דער שטאָדט,— אַזא משונה׳דיגע זאַך קאָן מען זעהן נור אין מערב אייראָפּא. איז עס דען ניט צום לאַכען, ווען מען זעהט, דאָס געוויסע קייזערליכע רעטהע נעהמען זיך שטאַרק צום האַרצען, דאָס אין וויען זענען פֿאַרהאַן צו וועניג טעמפלען און דאָס אַנדערע, אויך אַ מין מענשען מיט טיטלען זאָרגען וועגען כשר׳ע פלייש און למודים פֿון אמונה. איך האָב געלאַכט דאָס זעהענדיג, אָבער איך בין זיכער, דאָס פֿיעלע מענשען, וועלכע זענען געוועזען נוגעים בדבר, האָבען געוויינט. איין רב אַנ׳אַפּקורס — זאָגט מען ביי אונז — טאָר מען ניט אין אַ שטאָדט

האַלטען, ניט דערפֿאַר וואָס מען האָט מורא, דאָס ער וועט טריפה כשר מאַכען, נאָר אומגעקעהרט: מען דאַרף מורא האָבען, דאָס דער רב דער אפּקורס וועט טריפה מאַכען כשר'ע זאַכען. אַנ'אמת'ר עהרליכער יוד אַ רב, וועלכער האַלט די רבנות ניט פֿון פּרנסה וועגען, נאָר ווייל ער איז איבערצייגט אין דער ניצליכקייט פֿון רבנות, אַזאַ רב, ווען עס קומט פֿאַר איהם אַ האַרבע שאלה, האָט ער ניט מורא צו שטעלען אויף זיך און כשר מאַכען, ווען עס איז נור מעגליך. אָבער דער רב דער אַפּיקורס, וועלכער האַלט די רבנות אַלס פּרנסה, אַזאַ רב וועט טריפה מאַכען אַפּילו, ווען עס וועט זיין טויזענד טעמים צו כשר מאַכען, ווייל אַ גנב ברענט דאָס היטיל, און ער אַלס אַפּיקורס וועט מורא האָבען צו שטעלען אויף זיך. דאָס זעלבע האָבען מיר געזעהן ביי די ניט פֿרומע ראשי-קהל פֿון ווין. אַ ראיה לדבר איז די פֿראַגע וועגען כשר פֿלייש און טעמפּלען. אין ווין וואָהנען יודען מכמה שנים און טאַקי פֿרומע יודען ווי עס געהער צו זיין. אין דער גאַנצער צייט האָט מען אין ווין כשר פֿלייש געגעסען און ״ואין מחריד״, קיינעם איז ניט איינגעפֿאַלען אין קאָפּ, אפשר איז דאָס פֿלייש וועניג כשר, ביז גאָט האָט זיך דער-באַרעמט און האָט אַריינגעגעבען אַ דעה די ראשי-הקהל, דאָס זיי זאָלען מורא האָבען, אפשר איז דאָס פֿלייש, וואָס די אָרימע פֿרומע יודען עסען — דען זיי אַליין עסען געוויס טרפה — צו וועניג כשר. און ווי זיי האָבען שוין אָנגעהויבען מורא צו האָבען, האָט ניט לאַנג געדויערט און מען האָט בעשלאָסען, אַז יעדער יודישער קצב מוז האַלטען אַ ספּע-ציעלען משגיח, וואָס דער רב וועט איהם אָנווייזען, מיט 500 גולדען אַ יאָהר שכירות.

לייענענדיג דעם פּראָטאָקאָל פֿון דער אַסיפֿה, וואו מען האָט בע-שלאָסען וועגען משגיח אויף כשר פֿלייש, איז געוועזען לעכערליך צו זע-הען, ווי די גרויסע צדיקים פֿון דער קולטוס-געמיינדע זאָרגען פֿאַר כשר פֿלייש, אָבער די וויענער יודישע אָרימע לייט האָבען געוויס בשעת מעשה ניט געלאַכט, דען די 500 גולדען, וואָס יעדער קצב וועט דאַר-פֿען צאָהלען זיין משגיח, וועט ער דאָך זוכען אַרויסצונעהמען פֿון פֿלייש, וואָס ער פֿערקויפֿט, דאָס הייסט אַ מין טאַקסע אַרויפֿלעגען אויף יעדען פֿונט פֿלייש. דער רייכער וועט דערפֿון קיין היזק ניט האָבען, ווייל ווי געוועהנליך קויפֿען די יודישע רייכע לייט זייער כשר'ע פֿלייש ביי-קריסטליכע קצבים, אַלזאָ וועט דאָס מוזען טראָגען דער אָרימער יוד. דאָס זעלבע אַפּילו אויף אַנ'אַנדער אופֿן זעהען מיר ביז דער טעמפּעל-פֿראַגע. אין ווין זענען פֿאַראַהאַן טעמפּלען די והותר. אויסער די בתי-מדרשים, קלויזען און מנינים פֿון די פּוילישע און אונגאַרישע יודען האָט נאָך ווין אַנ'ערך 10 טעמפּלען אָדער ווי מען רופֿט עס אין רוסלאַנד קאָהר שולען. די 10 טעמפּלען זענען נאָך צופֿיעל פֿאַר ווין. דערהויפּט בעדאַרף פֿון אַ טעמפּעל איז ראש השנה, יום כפור און די האַלבע שעה פֿון ״מזכיר״. דערצו זענען גענוג די מנינים, וואָס יעדער טעמפּעל און די קולטוס געמיינדע מאַכט. דאָס גאַנץ יאָהר, סיי אין דער וואָכען און סיי שבת און יום טוב, זענען די טעמפּלען פּוסט און וויסט. אויסער 2 טעמפּלען, וועלכע זענען גוט בעזוכט, פֿעהלען אין די אַנדערע 8 טעמפּ-לען אַפּילו אויף אַ מנין. דאָס איז אַ פֿאַקט, וואָס קיינער קען דאָס ניט אָבלייקענען, און דאָך שפּראָצען און וואַקסען יעדע וואָך און יעדען טאָג נייע חברות אום טעמפּלען צו בויען, און ביי יעדער געלעגענהייט קומען די וויענער יודישע קהלים פּאָליטיקער און קלאַפּענדיג זיך אין האַרצען שרייען זיי איבער די נויטהינקייט פֿון נייע טעמפּלען פֿאַר די וויענער יודען, אַלע ווייסען, אַז די גאַנצע מעשה איז נור אַ'ניאויפֿגע-בלאָזענע זאַך, ווייל די רעליגיעזע בעדערפֿעענישען פֿון די וויענער יודען זענען זעהר קליין, אַלע ווייסען, אַז נייע טעמפּלען ווערען אָפֿט געבויט נור צוליעב ראשי קהל, וואָס ווילען גבאים ווערען, און דאָך דערוועגט זיך קיינער דאָס אָפֿען אַרויסצוזאָגען. אַפּילו ניט די ציוניסטען און די פֿאָלקס-פּאַרטיי, וואָס זוכען תמיד עברות ביי דער קולטוס-געמיינדע, אַלע שווייגען, ווייל מען רעכענט, אַז דער ״דעת-הקהל״ האַלט, אַז דער בנין אַליין פֿון טעמפּלען איז שוין אויך אַ גרויסע מצוה. ווער איז דער ״דעת-הקהל״? דאָס ווייס קיינער ניט. זיי אַלע בעזוכען ניט קיין טעמפּ-לען. זיי אַלע זענען פֿרעמד פֿון אַלע רעליגיעזע בעדערפֿנישען און ווייל זיי זענען פֿרעמד, פֿערהייליגען זיי די זאַכען נאָך מעהר ווי מען דאַרף.

און אַזוי זעהען מיר, דאָס אויף נויטהיגע זאַכען קען מען ניט אין ווין אַפּילו אַ קרייצער בעקומען, אָבער אויף טעמפּלען ניט מען אויס הונדערטער טויזענדער גולדענס, און דאָס איז נאָך אַלץ וועניג. איך האָב אַ ביסיל מאַריך געוועזען וועגען דעם, אָבער דאָס איז נויטהיג אום דעם לייענער צו געבען אַ ריכטיגעם בילד פֿון דער וויענער קולטוס-געמיינדע און דאָס בילד איז זעהר טרויעריג. מען מאַכט זאַכען, וואָס מען דאַרף ניט, מען ניט אויס געלד אויף זאַכען, וואָס מען דאַרף ניט, און ממילא בלייבט קיין גראָשען ניט אויף די זאַכען, וואָס מע דאַרף. אום דאָס אויסצו-בעסערען, מוז מען זעהען, דאָס אַלע וויענער יודען זאָלען טהייל נעהמען אין דער קולטוס-געמיינדע, ווי מיר האָבען שוין פֿריהער געזאָגט. דאַן וועט די מעהרהייט פֿון דער קולטוס-געמיינדע בעשטעהען פֿון אַזוינע יודען, וועלכע זענען ניט פֿרעמד פֿון יודישע זאַכען און פֿון יודישען לעבען, פֿון מענשען וועלכע זענען פֿעראינטערעסירט אין אַלע יודישע זאַכען און ווען דאָס וועט געשעהן, וועט שוין אויך ניט שווער זיין אויסצופֿיהרען נאָך אַ צווייטע זאַך, וועלכע וועט זעהר פֿיעל ווירקען אויף די יודען אין ווין, אַז די קולטוס-געמיינדע זאָל ווערען אַ נאַציאָ-נאַלע געמיינדע.

די קולטוס-געמיינדע, ווי זי איז איצט, איז אַ ירושה פֿון פֿאַר-צייטען, אין די פֿריהערדיגע צייטען, ווען דער כלל איז געוועזען פֿרום, זענען די חיי הצבור ניט נור ביי יודען, נאָר אויך אין דער גאַנצער וועלט בעאיינפֿלוסט געוועזען פֿון דער אמונה. אין יענע יאָהרען, וואָס די אמונה אַליין האָט צוזאַמענגעבונדען אַלע יודען, האָט די יודישע גע-מיינדע געמוזט זיין אַ קולטוס-געמיינדע. זי האָט עס געמוזט זיין, ווייל די אמונה איז געוועזען די גאַנצע יודישקייט. אויס-סער איהר האָט קיין יודישקייט ניט עקזיסטירט. אָבער היינטיגע צייטען, ווען דער כלל בעפֿרייט זיך אַלץ מעהר און מעהר פֿון דער אמונה, ווען די חיי הצבור רייסען זיך מיט געוואַלד אַרויס פֿון דעם רעליגיעזען איינפֿלוס, אין היינטיגע צייטען, ווען אויך ביי אונז יודען האָט מען אָנגעהויבען צו פֿיהלען, דאָס די אמונה אַליין איז ניט בכח צו-זאַמענצובינדען אַלע יודען,— היינטיגע צייטען איז אַ יודישע קולטוס-געמיינדע, וואָס פֿערנעמט זיך נור מיט אמונה, איין אָבגעלעבטע זאַך. היינטיגע צייטען דאַרפֿען מיר האָבען אַ נאַציאָנאַלע געמיינדע, אָבער ניט קיין קולטוס-געמיינדע, ד. ה. מיר דאַרפֿען האָבען איין געמיינדע, וואָס זאָל זיך פֿערנעהמען מיט אַלע ענינים פֿון יודישען לעבען.

די קולטוס-געמיינדען פֿיהלען שוין אויך, דאָס מיט קולטוס-זאַכען אַליין איז זיי שווער עקזיסטירען, און דעריבער טרעטען זיי אַמאָל איבער צו אַ גרעסערען פּראָגראַם, צו גרעסערע אַרבייטען, וועלכע געהערען שוין צו די נאַציאָנאַלע פֿאָדערונגען. דעריבער זעהען מיר טאַקי, אַז די פֿאַר-שטעהער פֿון דער קולטוס-געמיינדע קומען אַמאָל צום מיניסטער מיט

ביטען אלס פערטרעטער פון יודישען פאלק. דעריבער זעהען מיר, ווי מאנכעס מאל חאפען זיי זיך אויף פון זייער שלאף און ווילען מאכען א בונד פון אלע עסטרייכישע יודישע קולטוס־געמיינדען, כדי דער בונד זאל ביי דער ממשלה פערטרעטען אלע יודישע אינטערעסען. די קולטוס־געמיינדען זעלבער נעהמען אין זיך אויף אונבעוואוסטערהייט פיעל נאציאנאלעס, אבער דאס איז נאך אליץ ניט גענוג. מיר דא־פען אפענע קלארע דבורים, דייטליכע ניט דונקעלע פארבען, מיר אלס היינ־טיגע יודען ווילען, דאס אונזער יודישע געמיינדע זאל זיין א נאציאנאלע געמיינדע, דען ווען זי איז דאס ניט, איז זי אויף זיך אליין גוזר א טויט, אדער א לעבען וואס איז נאך ערגער ווי א טויט.

אלגעמיינע וואהל־רעכט, דאס הייסט, אז אלע יודען זאלען האבען א חלק און א דעה אין דער יודישער געמיינדע, און א יודישע נאציאנאל געמיינדע,— דאס זענען די זאכען, וועלכע קענען נאך לעבען אריינברענגען אין די יודישע קהלות. אהן די דאזיגע[2] זאכען. וועלען די קולטוס־געמיינדען בלייבען, וואס זיי זענען ביז איצט געוועזען: „בלאנזענדיגע נשמות, וועלכע געהען ארום אין עולם התהו.

י. א. לובעצקי.

דער דין וחשבון פון דער חברה יק״א פאר דאס יאהר 1901.

אין ארגענטינא איז פארינעס יאהר געוועזען א טרוקעניש. נאר אין דער קאלאניע מאריציע און אין די קאלאניעס פון ענטרע־ריאס איז דאס גערעטעניש פון דעסטוועגען געוועזען איין מיטעלמעסיגעס. אין מאזעסוויל איז דאס גערעטעניש אויף ווייץ, פלאקס און מאיס גע־וועזען זעהר שוואך. נאר דאנגען איז זעהר געראטען לוצערן, וואס דיענט אלס פאשע פאר בהמות. בכלל האבען די קאלאניסטען פון דער טרו־קעניש נישט פיעל געליטען.

אין די פעראייניגטע שטאטען פון אמעריקא האט אונ־זער ארבייט דערווייל נישט געבראכט די רעזולטאטען, אויף וועלכע מיר האבען געווארט. „די געזעלשאפט צו שטיצען יודישע ערדארבייט און פאבריקאציאן, וועלכע איז געגרינדעט געוועזען דורך אונזער הילף, האט דערווייל ווייניג אויפגעטהון. דער פרעזידענט פון דער געזעלשאפט האט וועגען זיין קראנקהייט נישט געקענט פיעל טהון אין דער זאך. פון דעסטוועגען האבען מיר בעפאלמעכטיגט צו בענוצען דאס געלד, וועלכעס מיר האבען אסיגנירט פאר די געזעלשאפט, אויף פערברייטונג, פון דער פאבריקאציאן אין וואודביין. מיר האבען געגעבען אונזער שטיצע אין אלעס, וואס איז געשאפען געווארען אין וואודביין, און מיר האבען אויך געשטיצט די דארטיגע לאנדווירטשאפטליכע שולע. מיר שטיצען אויך ווייטער די האנדווערקשולע אין ניו־יארק, וואו דערוואקסענע עמיגראנטען, וועלכע קענען זיך נישט צושלאגען צו קיין פרנסה, לערנען זיך אויס א מלאכה.

די קאנאדער רעגירונג האט אויף אונזער ביטע געשיקט אינס־פעקטארען צו בעזעהן די הירש־קאלאניע. דעם ראפארט, וועלכען מיר האבען ערהאלטען, בעשטעטיגט, אז דער רוב קאלאניסטען זענען עכטע ערדארבייטער און זעהר פעהיג אין דער ארבייט.

אין ארץ־ישראל זענען די וויינגערטענער ווייניג געראטען. די קאלאניעס וואאד־אל־חנין, רחובות און גדרה, וועלכע פערנעהמען זיך נור מיט ווייז פלאנצען און זענען אונטער אונזער שוטץ, געפינען זיך אין א שווערער לאגע. דאס טרוקעניש, וועלכעס איז געווען אין לאנד, האט אויך געשאדעט די תבואות. דאס גערעטעניש אין משמר הירדן איז געוועזען זעהר שוואך, און אין סעדזשערא האט עס נישט צוריק־געגעבען אפילו וואס מען האט אריינגעלענט. אבער דאך איז דארט אונזער ארבייט אין דער בעסטער ארדנונג און בעשעפטיגט יודישע ארבייטער.

אונזער ארבייט צו שטיצען די פאבריקאציאן אין ירושלים האט געבראכט זעהר גוטע רעזולטאטען. די אנלייהע־קאסע, וועלכע מיר האבען געשאפען אין סוף פון 1900־טען יאהר, האט געבראכט פיעל טובות, און די הלואות זענען געווארען פינקטליך איינגעצאהלט.

די ענדערונגען, וועלכע מיר האבען אנגעהויבען איינפיהרען אין די קאלאניעס פון באראן עדמאנד ראטשילד, זענען נעפיהרט געווארען ווייטער. עס איז נייטהיג צו שאפען די קאלאניסטען נאך ערד צום בע־ארבייטען. די אדמיניסטראציאן איז געווארען פערקלענערט און עס זענען אויך פערקלענערט געווארען די קהל׳שע הוצאות. דער פראצעס פון וויין מאכען איז געווארען פערבעסערט. דער פערקויף פון וויין האט זיך שטארק ענטוויקעלט.

די קאלאניע מארגא־טשיפליק אויף דער אינזעל ציפערן איז ביסליכווייז געווארען פערלאזט פון איהרע גרינדער. זיי האבען אבגע־טרעטען זייערע רעכטע אונזער הב״ה, וועלכע האט בעזעצט אויף דעם ארט איינינע אמאליגע שילער פון „מקוה ישראל״. מיר קלערען צו פער־ברייטערען די זאך.

אין רוסלאנד פיהרען מיר וויכטיגע ווערק. אונזערע אגראנאמען פיהרען איין די בעסטע מעטאדעס פון ערדארבייט אין די יודישע קא־לאניעס אין מערב רוסלאנד, אין חערסאנער גיב׳ און אין בעסאראביען. זיי לערנען די קאלאניסטען, ווי צו בענוצען די נייעסטע לאנדווירט־שאפטליכע כלים און נאך אנדערע וויכטיגע זאכען. די רוסישע רעגירונג האלט פיעל פון אונזער ארבייט, וואס מיר האבען ביז אהער געטהון. אונזערע בעמיהונגען צו שאפען אין בעסאראביען שותפות׳דיגע וואר־שטאטען האבען פיעל פועל געוועזען. מיר שטיצען חברות פון גענענ־זייטיגען קרעדיט און פרעהען זיך צו זעהען, ווי די אנשטאלטען פיהרען גוט זייערע געשעפטען און ברייננען נוצען דער בעפעלקערונג.

די ערציהונג פון קינדער האט אויך צוגעצויגען אונזער אויפ־מערקזאמקייט. אין רוסלאנד און רוסיש־פוילען שטיצען מיר אנפאנגס־שולען, שולען פאר ערדארבייט און האנד־ווערק. אונזער צוועק איז צו הויבען אומעטום דעם שטאנד פון לערנען און האפען אמאל צו גרינדען א יודישען לעהרער־סעמינאר.

„די חברה צו בויען ביליגע היגיענישע וואהנונגען״, וועלכע איז געגרינדעט געווארען מיט אונזער הילף, האט נאך נישט פערדונגען אלע וואהנונגען אין די ווילנער הייזער. נאר וואס ווייטער ווערען פערדונגען אליץ מעהר וואהנונגען. דער קריזיס אין פאבריקאציאן האט געשטערט דער חברה פון דער דאמבראווגער שפינעריי און וועבעריי אויסצופיהרען אלע איהרע פלענער. זי האט זיך בעגנוגט מיט אויסבויען א וועבעריי, וועלכע וועט ווערען געענדיגט במשך פון 1902־טען יאהר.

אין רומעניען איז די עמיגראציאן גוט־ארגאניזירט, אין בעסער ארגאנ־ניזירט. איינינע עמיגראנטען פון רומעניען האבען מיר בעזעצט אלס קאלאניסטען אין ארגענטינא און אין קאנאדע.

מיר האָבען אויך ווייטער געשטיצט די אָנפאַנגס-שולען און איינינע האַנדווערקשולען אין רומעניען. די שולען, וועלכע האָבען בעקומען שטיצע, האָבען געמוזט אָננעהמען א צוועקמעסיגעם פּראָגראַם.

די חברות פון בילינגען קרעדיט אין גאַליציען ארבייטען גוט. די פאַבריקען, וועלכע מיר האָבען געשאַפען אין דעם לאַנד, געבען בעשעפטיגונג פיעל פאַמיליעס. די שולע אין סלאָבאָדקא לעסנא. וועט ארויסגעבען געלערנטע ערדאַרבייטער.

די וויינגערטנער אין אקסאר אין קליין-אַזיען האָבען געהאַט דאָס יאָהר פיעל שאַדען פון קראַנקהייטען. דאָגעגען איז געלונגען אָבצוראַטעווען וויינגערטנער אין אור יהודה. דאָס געדעטניש פון תבואות איז געווען גוט. די שילער פון דער שולע, וועלכע איז דאָ געגרינדעט געוואָרען, נעהמען אנטייל אין אלע פעלד-ארבייטען און צוזאַמען מיט די אלגעמיינע למודים בעקומען זיי אויך די נייטהיגע פראַקטיקע און ידיעות אין ערדאַרבייט.

דאָס זענען די הויפּט-ארבייטען פון 1901 יאהר. אויסערדעם האָבען מיר נאָך געשטיצט פיעלע אנשטאַלטען אין פערשיעדענע לענדער.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

אלץ איז אנשטעקענד, אלץ געהט ווי איין אונטערגאַנג, נישט נור שׂרפות, נישט נור קריינק...

פּאַטשט מען זיך אין סאַנדעניערער קלויז אין טשודנאָוו איבער איין עליה, פליהען באַלד פעטש ווי האָלץ אין דער גרויסער שוהל איבער אַ קלָפּי... אין דער גרויסער שוהל, ווי דער מנהג איז ביי קלפים, האָבען זיך געגאָסען בראַנפען און בלוט און בעלי-בתים זענען ארומגעלאָפען ווי נישט דערקוויילטע געגז און צו דער סאַנדעניערער קלויז זענען זיך צוזאַמענגעפלויגען גאַנצע מחנות שוואַלבען אויפצוקלויבען די אויסגעריסענע האָהר פון חסידי'שע בערד, אלס דאָס פיינסטע מאַטעריאַל צו נעסטען...

און אזוי פּאַטשט מען זיך אין גאַנץ תפוצות ישׂראל...

און פון דעסטוועגען, ביי דעם גאַנצען גע'רעש און געפילדער, שלאָפען איין צדקה-חברות, די קולות געהען עד לב השמים, מחנות שופטים ושוטרים ווערען אויפגעשעטעלט אויף די פיס און חברה-לייט פון אלערליי צדקות ליגען און שלאָפען אזוי רוהיג, אזוי פיין, אז מען הערט נישט זייער פּארע...

אין דעם איינענעם טשודנאָוו, למשל, וואו עס קאָכט "אויף קעסעל און כלים", וואו די שענסטע בעלי-בתים געהען ארום מיט פינף-פינגער-פּאָרטרעטען אויף די פנימער און שרייען אויף די צייהן, איז איינגעשלאָפען א גאַנצער קאָמיטעט, וואָס איז ערשט נישט לאַנג געגרינדעט געוואָרען צו הילף פאַר אָרימע קימפּעטאָרינס... אין ווילנא זענען איינגעשלאָפען די אָוונד שוהלען פאַר בעלי-מלאכות, אין וואַרשוי שלאָפען אלע ציוניסטישע רעדער און רעדליך וכדומה —

ווערט איין "אונטערגאַנג" אויף שלאָפען, איז פערפאַלען. וועסט דו מיט האַרמאַטען נישט וועקען!

און אז מען איז מודיע פון קאָוונער ישיבה אויף סלאָבאָדקע, אז די משגיחים האָבען אויסגעשלאָסען (אויף פּראָסט יודיש — ארויסגעוואָרפען) כמעט דריי-פערטעל בחורים פאַר ציוניזם און דערביי מיט א צירקולאַר מודיע געווען די עלטערן, אז די קינדער זייערע, זייער גאַנצע פרייד און האָפנונג, זייערע קדשים און שטוהלען אין גן-עדן, זענען ארויס לתרבות רעה און געוואָרען ערגער ווי געשמד; אז מען האָט אין דער איינענער ישיבה געמאַכט א תקנה, נישט צוצונעהמען צום נייעם "זמן" קיין בחורים, וואָס וועלען נישט שווערען בנקיטת חפץ, על כל פנים געבען "תקיעת-כף", אז זיי וועלען נישט האָבען קיין "מגע-ומשא" מיט מעשה-ביכליך, דקדוק, תנ"ך און קאָלאָניאַל-באַנק — — קומט באַלד די זעלבע ידיעה פון טעלז, און פון מיר הערט זיך נאָך שענערס: דאָרט האָט מען געהאַפּט א בחור מיט א שעריל ביי דער באָרד, און דערנאָנגען איז מען, אז די רעשט תלמידים זענען אויך, נישט פאַר אייך געדאַכט, אנגעריהרט, — האָט מען דעם גאַנצען עולם מיט אמאָל "מקים פסק" געווען: מען האָט אַריינגערופען 50 גאַסען-מענשען, טרעגער און אזוי ארבייטער, און מען האָט דורכגעשמיסען גאַנצע 200 תלמידים, און די ישיבה פערמאַכט!

און אז עס הערט זיך פון אמת'ן ירושלים, אז די אָבגעלעבטע אלטע יודען, וואָס זענען אהין געקומען שטאַרבען, ווילען באָין-אופן נישט אָבטרעטען דעם יונגען דור, האַלטען זיך, אלס סגולה געגען מלאך-המות, מיט אלע פיער ביי די הערנער פון מזבח; און האָבען, ווי אויף להכעיס, חתונה מיט יונגע מיידליך, נעקויפטע פאַר קליין-חלוקה געלד און א חלק לעולם-הבא, און ארבייטען מיט נענייערטע כחות אויף "חזוק הדת" מיט פאַשקווילען, קללות און חרמות, און מסירות; — שרייבט מען באַלד פון ירושלים דליטא, אז דאָרט האָבען עהרליכע פרומע יודען גע'מסר'ט די סטראַשונער ביבליאָטעק ביי דער אַלטער שוהל, באשר בכן, אין איהר געפינען זיך אהוץ ש"ס ופוסקים נאָך אנדערע יודישע ספרים אויך, און — מען האָט די ביבליאָטהעק פערמאַכט!

איין וועלט — איין אונטערגאַנג...

נאָר עס זאָל זיך טרעפען, אז דאָס רוב קאָרעספּאָנדענטען פון א וואָך זאָלען ענדיגען זייערע בריעף מיט פראַגע-צייכען, אז אלע זאָלען פרעגען: פאַר וואָס? אויף דעם וואָלט איך מיך נישט געריכט... עס דערמאָנט אפילו אין "מה-נשתנה", וואָס האָט אויך געדויערט א גאַנצע חודש, אָבער אזוי פיעל "פאַר וואָס'ען"?

און דאָך האָט זיך עס די וואָך געטראָפען, ווי איהר וועט באַלד זעהן.

"פאַר וואָס" איז אויך איין אונטערגאַנג!

די "טאַקסע", ווי איהר ווייסט, איז איין אָנגעשלעפּטע, אלטע קרענק.

טהייל אלטערטהומס-פאָרשער קלערען, אז אויב זי איז נישט מששת ימי בראשית, און די בעלי-טאַקסע זענען נישט בעשאַפען געוואָרען צוזאַמען מיט די מלאכי חבלה ערב שבת בין השמשות, איז די מכה דאָך עלטער פאַר דער "תוכחה"; זי איז שוין אין מצרים געווען. ערשטענס על פי שכל; וואו עס איז פאַראַהאן אגושן, מוז זיין א טאַקסע — אבעזונדער אבצאָהל אויף בעזונדערע צדקות, כלי-קודש און בית-עלמין'ס... צווייטענס, אם אין ראיה לדבר יש זכר לדבר — עס איז כמעט ווי געדרינגען פון א פסוק: "זכרנו את הדגה" שטעהט; די אָרימע, הונגעריגע יודען האָבען זיך דערמאָנט אין ווייסטען מדבר אָן די פיש, וואָס זיי האָבען אין מצ-ים געגעסען. פאַר וואָס נישט פלייש? א פנים, עס איז א טאַקסע געווען, און מען האָט ביינער געגעסען, נישט קיין פלייש...

און פון דעסטוועגען פרעגט מען פון רעציצא (מינסקער גוב') צוויי מאָל פאַר וואָס.

איינמאל: פאַר וואָס קאָסט פאַרט אין אזא קליין שטעדטיל 20 קאָפּ. אַ פונט ביינער? און דאָס צווייטע מאל נאָך אַ האַרבערע שאלה: פאַר וואָס ווערען די לעצטע צייטען די בהמות פון פּריי־קצב'ישער שחיטה דאָס רוב טריף, און די בהמות פון בעל־טאַקסע'ס שחיטה זענען אַלץ כשר און כשר?

און איידער איך האָב צייט זיך מישב צו זיין, פאַר וואָס זאָל טאַקי אין גאַנץ תפוצות ישראל אראָבפאַלען דאָס פלייש פון אָרימע יודען און צוקלעבען זיך צו די בעלי־טאַקסעס און זייערע קצבים, שוחטים און רעשט כלי־קודש, פרעגט מען נאָך אַ האַרבערע שאלה פון טשודנאָוו! טשודנאָוו איז אַ שטעדטיל מיט ווענינ טעפעל־לעפעל שאלות, אויסער עטליכע בעלי־בתים, כמעט קאַלטע קיימען, על כל פּנים אָהן פלייש; עס קומט זעלטען פאָר אַ שאלה פון בשר־בחלב — די גרעסטע רבנישע זאָרג. דערפאַר איז עס אַ שטעדטיל מיט אַסך הלָיים, קראַנקע פאַר דאגות, קראַנקע פאַר הינגער, אַ הויץ קראַנקע פון ארבייט, פון חדרים און דערגלייכען — פאַר וואָס־זשע, — פרעגט מען — האָט טשודנאָוו צוויי רבנים און אין גאַנצען איין דאָקטאָר?

וויל איך מיר שוין, מיט דעם פערנעהמען, פאַלט מען אריין פון טשערקאַסי (קיובער גוב') מיט קלאָץ־קשיות:

פאַר וואָס גערט אויף תלמוד־תורה אַוועק אַזוי פיעל געלד און אַזוי ווענינג קינדער לערנען זיך אויס "עברי"?

פאַר וואָס קאָסט אַזוי פיעל דאָס יודישע שפּיטאַל, און אַז אַ יוד פאַלט אַוועק, געפינט ער קיינמאָל קיין אָרט נישט, און צוויי אָרימע לייט זענען ערשט נישט לאַנג געשטאָרבען אין "רבינ'ס־שוהל"?

פאַר וואָס שטעהט אין קהל'שע חשבונות שוואַרץ אויף ווייס, אַז פון קהל'יש געלד געהט אויף מושב־זקנים זעקס הונדערט רובעל אַ יאָהר, דער גבאי פון "מושב זקנים" זאָגט, אַז ער בעקומט נור פיער הינדערט, און דער קאַזיאָנער־רב שרייט, אַז מען גיט איהם, דעם גבאי פון מושב זקנים, נאָר אַכט הונדערט קאָרבען אַ יאָהר?

און נאָך פאַר וואָס! פאַר וואָס פלעגט מען צוריק מיט עטליכע יאָהר, אַרויסנעהמען פון קאָראָבקע אויף קהל'שע זאַכען זעקס טויזענד רובל אַ יאָהר און זייט עטליכע יאָהר, גאַנצע צעהן, האָטש עס איז קיין איינציגע צדקה נישט צוגעקומען און קיין איינציגע חברה איז נישט רייכער געוואָרען?

און נאָך מעהר שאלות פרעגט מען פון קאָוונאָ:

פאַר וואָס טרינקט גאַנץ קאָוונאָ זיסע מילך און די קראַנקע אין הקדש — זויערע?

פאַר וואָס פערזאָרגט דער קאָוונער רב די גאַנצע וועלט מיט יודישקייט, אַ הויץ זיין איינען קאָוונאָ?

פאַר וואָס, בשעת ווען 4000 יודישע ארבייטער פאַמיליען האָבען, דאַנק דעם האָלץ־קריזיס, פערלוירען זייער פּרנסה ביים סאָרטירען און בינדען דאָס געהילץ, וואָס פאַסירט דורך קאָוונאָ איבער'ן ניעמאַן און ווילִיע, און געהען ממש אויס פאַר הונגער — שווייגט דער רב, און אין דערזעלבער צייט האָט ער צוזאַמענגעקליבען אַ מאַסע געלד צו פערזאָרגען די ווייבער פון אַדוואָקאַטען און דאָקטוירים מיט אַ רייכער פיינער מִקְוֶה?

און פון ביאַליסטאָק פרעגט מען:

פאַר וואָס איז פון די 17 טויזענד רובל קהל'יש געלד, וואָס זענען געלעגען ביי איינעם פון די שטעדטישע בעלי־טובות אויף אויפ־בויען אַ באָד, ביז מען וועט אויסקלויבען אַ פלאַץ — וואו צו בויען, געבליבען איז גאַנצען 300 רובל? צי האָבען די מייז אויפגעגעסען דאָס געלד? און, אויב ביאַליסטאָק האָט אַזוינע געפעהרליכע מייז, אַזוינע געלד־פרעסער —

פאַר וואָס לאָזט מען דורך אינטריגען וועגען עלטסטע אין קאָמיטעט, אַזוי לאַנג ליגען גאַנצע 70 טויזענד רובל, וויסאָצקים נדבה אויף אַ געווערב־שולע, און מען שטעלט זיך נישט בויען! וועֶר איז עָרֵב, אַז אויף וויסאָצקים נדבה וועלען די מייז קיין שליטה נישט האָבען?

— פאַר וואָס — פרעגט מען פון בריסק דליטא, האָט זיך "הרב מרן שליט"א" מיט'ן "בד"ץ דפה" פלוצלינג דערמאָנט, אַז פאָר אַ יאָהר, נישט היינט געדאַכט, בשעת בריסקער שׂרפה, האָבען יודעליך געראַטיוועט, אומגעפרעגט דען רב, צי די שׂרפה איז פּקוּחַ נפש, און געווים מְחַלֵּל שַׁבָּת געוועזן, — און האָבען דעריבער, צו דער יאָהר־צייט פון דער שׂרפה, אַרויסגעגעבען דער שטאָדט אַ תשובה: אַלע "גדולים" זאָלען פאַסטען און "נשים און חלשים" זיך אויסקויפען — און אַז אַ פּראָצענטניק איז מחלל שבת מיט "אמירה־לנכרי" און הייסט דעם פּריסטאַוו דעם אָרימען בעל־חוב שבת אַראָבנעהמען די בענש־לייכטער, שווייגט "מרן הרב שליטא", שווייגט דער בד"ץ דשם, און מען גיט איהם קיין תשובה נישט אַרויס?

און פאַר וואָס, פרעגט מען פון קאַליש, שווייגט קהל און רב זעהענדיג, ווי צוויי תלמוד־תורה מלמדים האָבען אויפגעשטעלט פאַר קהל'יש געלד אַ גרויס תלמוד־תורה הויז און פערשריבען עס אויף זייער נאָמען?

און אין ליפּנאָ וואונדערט מען זיך: פאַר וואָס כשר'ן אַלע רבנים די מקואות, נאָ־ן אַבלאָזען דאָס וואַסער, מיט מַיִם שְׁאוּבִין, נור איין ליפּנער רב מיט מילך, אַזוי אַז עס האָט פערפעהלט דעם לעצטען שבועות מילך צו פוטערגעבעקס?

. . . .

מעהר קען איך נישט; דער קאָפּ דרעהט זיך פון די פאַר־וואָס'ען!

אַז איך בין אַמאָל אַ פּראָסטער מענש געוועזען, פלעג איך האָבען פערשיעדענע חלומות, גוטע און בייזע... אַמאָל פלעגט זיך חלומען מלחמות מיט ערד־ציטערניש, אַמאָל פאַר דאָס שוואַרצע, בלאָהע, גראָהע און אַלערליי שענע אויגען; פון אַ קורצע צייט, זייט איך בין לא עליכם אַ ביהן געוואָרען, זעה איך נור: שוואַרץ כלי־קודש, פעטע בעלי־טאַקסעס, העקער־יונגען מיט די העק איבער נשים הצובאות ביים קלאָץ — אַצינד וועל איך זעהען סאַמע פראַגע צייכען...

רבּונו של עולם! אֲנִי שֶׁלְּךָ וַחֲלוֹמוֹתַי שֶׁלָּךְ!

די ביהן.

די יודישע וועלט.

געזעצען און משפטים.

— אין מיניסטעריום פון אינגערען וועלען בקרוב ווערען געמאַכט איי־ניגע ענדערונגען: די קאַנצעלאַריע פון מיניסטער ווערט בטל, און די ענינים, וועלכע האָבען געהערט צו איהר, ווערען איבערגעבען אין דעפּאַרטאַמענט פון די אַלגעמיינע ענינים. מיט דעם זעלבען דעפּאַרטעמענט ווערט פעראייניגט די אַבטהיילונג פון ענינים אין פרעמדע גלויבענס, וועלכע האָט צו שאַפען איבער אַלע זאַכען, וואָס זענען נוגע די רעכטע פון יודען צו וואָהנען אין רוסלאַנד און אויך אַלע אַדמיניסטראַטיווע פראַגען וועגען יודען. די ענינים וועגען בעַ־שטעטיגונג פון תקנות פון צדקה־חברות און אַנדערע חברות וועלען ווערען איבערגעבען אין ווירטשאַפטליכען דעפּאַרטעמענט.

— אויף בעפעהל פון דער העכערער אַדמיניסטראַציע האָט די פּאָליציי אין די באַדע־ערטער און זומער־וואָהנונג ביי דעם באַלטישען ים מודיע געוועזען די יודען, אַז היינטיגס יאָהר וועלען אין די ערטער מעגען וואָהנען נור אַזעלכע

יודען, וואס האבען דאס רעכט צו וואהנען אויסער דער „טשערטא“. אין דובעלן פערלאנגט מען פון יודען, וועלכע קומען אהין אויף קוראציע אויס דער טשערטא או זיי זאלען צושטעלען א מעדיציניש׳ע שיין. עפענען געוועלבען און פערנעהמען זיך מיט מסחר האט מען אין גאנצען פערבאטען יודען.

— דעם 20-טען יוני האט דער דעפוטאט בוזאטה אין אונגארישען פארלאמענט אנגעוויזען אויף די גרויסע אויסוואנדערונג פון יודען אויס רומעניען אין רוסלאנד קיין אונגארן. די פיעלע אונגעבילדעטע און דערשלאגענע עמיגראנטען, וועלכע קומען קיין אונגארן, זענען, לויט דעם רעדנער, זעהר געפעהרליך פאר׳ן לאנד. ווי די צייטונגען זענען מודיע, דארפען בקרוב ווידער קומען פון רומעניען גרויסע מאסען פון עמיגראנטען. און דערום האלט בוזאט פאר נויטהיג מזהיר צו זיין דעם די רעגירונג און צו פרעגען, וואס האט דער מיניסטער-פרעזידענט בדעה צו טהון, כדי צו פערשטעלען דעם וועג די רומענישע און גאליציאנישע יודען.

דער מיניסטער פרעזידענט פ. שעלל האט דערויף געענטפערט: נאך אין 1900-טען יאהר, אז די געווערבגעזעצע אין רומעניען האבען געצוואונגען טויזענדער יודען צו פערלאזען זייער היים, האט ער שוין ארויסגעזעהן דעם שאדען, וועלכער קאן ארויסקומען פון דער אויסוואנדערונג פאר אונגארן און האט דערום ארויסגעגעבען א בעפעהל דער פאליציי, אז זי זאל נישט דורכלאזען די יודישע עמיגראנטען. די רומענישע רעגירונג האט אבער נישט צוריקגעלאזען אין לאנד די יודען, וועלבע זענען אריבער אויף יענער זייט גרעניץ. און דערום האבען די יודישע עמיגראנטען נישט געקענט געהן נישט אהין, נישט אהער. דער מיניסטער-פרעזידענט האט זיך געמוזט אריינמישען אין דער זאך און געפועלט ביי דער רומענישער רעגירונג, אז זי זאל צוריקלאזען צו זיך די עמיגראנטען, וועלכע האבען נישט געקאנט אריין קיין אונגארען. גלייכצייטיג איז ארויסגעגעבען געווארען דער בעפעהל, אז מען זאל דורכלאזען איבער די גרעניץ אזעלכע יודען, וואס האבען איין אויסלענדישען פאס און פערמאגען 400 קראנען אדער א שיפסקארטע. אזעלכע דורכרייזענדע זענען געפאהרען אונטער דער השגחה פון דער פאליציי, וועלכע האט אכטונג געגעבען, אז ווי זאלען זיך נישט אבשטעלען אין אונגארן. דער מיניסטער זאגט ווייטער, אז ער האט אויך בעקומען ידיעות וועגען נייע אויסוואנדערונגען און האט דערום ערנייערט דעם בעפעהל. ער זאגט צו, אז ער וועט אויך ווייטער בעווארענען דאס לאנד פון „שעדליכע עלעמענטען“.

דער דעפוטאט פיכלער, איבערהאקענדיג דעם מיניסטער, האט געזאגט: מען מוז נויטהען די רומענישע רעגירונג, אז זי זאל מקיים זיין דעם בערלינער טראקטאט.

*

בילדונג.

— אין ווילנא איז געווען איין אסיפה פון סוחרים, וועלכע צאהלען פראמיסלאוואי נאלאג, כדי צו בעקלערען די פראגע וועגען עפענונג פון א קהל׳שע האנדעלס-שולע אין ווילנא. דער פערזאמלונג האט מען פארגעלייענט א ראפארט, פון וועלכען עס איז צו זעהען, ווי וויכטיג נויטהיג אזא שולע איז פאר דער שטאדט. דאס גרינדען פון דער שולע דארף קאסטען 15,120 רובעל. א טהייל דערפון וועט אריינקומען פון דעם שכר-למוד און א טהייל, בערך 5000 ר׳ וועלען דארפען געבען די סוחרים.

די פערזאמלונג האט בעשלאסען צו גרינדען די שולע און בעשטימט דעם שכר-למוד אויף 35—45 רובעל יעהרליך. פון די סוחרים וועלען געבען די, וואס צאהלען פראמיסלאוואי נאלאג ערשטער קלאסע — 6 ר׳ — 2-טער קלאסע — 4 ר׳ א. ז. וו. די תקנות זענען שוין אויסגעארבעט און ווערען קירצליך געשיקט צו בעשטעטיגונג. אריינגענומען וועלען ווערען אין שולע קינדער אהן אונטערשיעד פון גלויבען.

— די קיעווער צייטונגען זענען מודיע, אז דער צוקערפאבריקאנט באלאכאווסקי, זואט געקויפט א שטיק ערד אין עק שטאדט כדי צו גרינדען דערויף איין יודישע לאנדווירטשאפטליכע שולע. צו איהם זענען צוגעשטאנען נאך אייניגע מענשען, וועלכע ארבייטען אין דעם ענין און גרייטען צו א פראיעקט פון תקנות. דער צוועק פון דער שולע וועט זיין צו לערנען יודען לאנדווירטשאפט טהעארעטיש און פראקטיש.

— דער קוראטאר פון אדעסער לעהר-ראיאן האט פארגעשטעלט אין מיניסטעריום פון פאלקסבילדונג א ביטע פון עלמאנ׳ס יודישע שולע אין אדעס, אז מען זאל דארט לאזען לערנען צוזאמען יונגליך מיט מיידליך.

עס איז נייטהיג געווען צו בעטען איין ערלויבניש אויף דעם, ווייל עס שטעהט אין די געזעצען פון יאהר 1844 וועגען פריוואטע יודישע שולען, אז עס טארען נישט לערנען צוזאמען אין איין שולע יונגליך מיט מיידליך, ווייל דאס איז אסור לויט דעם יודישען דת.

*

יודישע קהלות.

— אין אדעס וועט מען בקרוב צוטרעטען צו די וויבארעס פון א ראבינער און זיינע געהילפען.

די וויכטיגסטע קאנדידאטען אויף די ראבינער-שטעלע איז דער מאסקוועער ראבינער ה׳ מאזע און אויף געהילפע פון ראבינער—ה׳ פען.

*

קאלאניזאציע.

— נישט לאנג האט דער חערסאנער גובערנאטאר וו. א. לעוואשאוו, ארומפאהרענדיג אין חערסאנער אויעזד, אויך בעזוכט 4 יודישע קאלאניעס נאגארטאוו, נאוואבערעסלאוו, איגגילעץ און ראמנאווקא, און צוגענומען ביי די שולצען (סטאראסטעס) פון די קאלאניעס ברויט מיט זאלץ. אין נאגארטאוו האבען מקבל פנים געווען דעם גובערנאטאר דער פארשטעהער פון די קאלאניעס ה׳ שטיין און דער הויפט-ראבינער פון די קאלאניעס דר. קרעפס. דער ראבינער האט בעגריסט דעם גובערנאטאר אין נאמען פון די יודישע קאלאניסטען. דערויף האט דער גובערנאטאר געענטפערט מיט די דאזיגע ווערטער:

איך בין הערכסט צופריעדען פון דער אויפנאהמע, און בעזונדערס וואס איהר האט מיך לויט דעם אלטען רוסישען מנהג בעגעגענט מיט ברויט און זאלץ. איך האב נישט ערווארט אזא אויפנאהמע: מוזיק א גאנצער עסקאדראן פון רייטער — יודען — עראַרבייטער, וועלכע האבען מיר בעגלייט אהער. איך זעה צום ערשטען מאל א יודישע לאנדווירטשאפטליכע קאלאניע. מיט יודען סוחרים בין איך בעקאנט אויס וויטעבסק, וואו איך בין געווען גובערנאטאר. עס פרעהט מיך זעהר צו זעהען איצט יודען קאלאניסטען, וועלכע פערנעהמען זיך מיט ערדארבייט. איך האב שטענדיג בעהאנדעלט גלייך אלע אונטערטהאנער פון קייזער אהן אונטערשיעד פון גלויבען און וועל אויך אזוי ווייטער טהון. אויב די פראגע פון דער רעגירונג צו מאכען א טהייל יודען פאר ערדארבייטער האט באמת מצליח געווען, וועט דערפון ארויסקומען א טובה אויך פאר אנדערע יודען. איך ווינש די קאלאניסטען גליק אין זייער ארבייט אויף דעם וואהל פון אונזער פאטערלאנד“.

— פון 1-טען יולי ווערען געגרינדעט אין ארגענטינע און אין בראזיליען רוסישע קאנזולאטען, ווייל עס האט זיך פערמעהרט די צאהל פון רוסישע אונטערטהאנער, וועלכע האבען זיך בעזעצט אין די דאזיגע לענדער.

*

ציוניסטישע נייעס.

— אויס ירושלים איז מען מודיע, אז נישט לאנג איז געענדיגט געווארען איין פליגעל פון דעם בנין פאר דער ביבליאטהעק „בית נאמן“. אין דעם געענדיגטען פליגעל זענען פארהאן 2 גרויסע זאלען, איינער צו האלטען די ביכער און דער צווייטער צום לייענען, און 2 פארצימערען. דער הויפט בנין קען דערווייל נישט ווערען געשטעלט, ווייל עס פעהלען די מיטלען דאצו. אין דעם פליגעל האט מען לעת עתה איבערגעטראגען פון דער פריהערדיגער געדונגענער וואהנונג בערך 20,000 ספרים אין העברעאיש און אין אנדערע שפראכען. דער קאמיטעט, וועלכער האט צו שאפען איבער די ביבליאטהעק, בעט אז מען זאל איהם בייהילפיג זיין מיט נדבות צו ענדיגען דעם בנין פון דער יודישער נאציאנאלער ביבליאטהעק אין ירושלים.

דאס געזבעט.

עס הערט זיך דער הונגער פון ווייטען,
עס בלענדט אין די אויגען דער בליק;
א גאט, האב רחמנות — די ארימע
פון בייזען געוויטער בעשיץ!

וואס ארבייטען יעצט אויף די פעלדער
געפינען זיך ווייט פון דער היים
און האבען קיין ארט, וואו זיך שיצען:
קיין הייזיל, קיין שייער, קיין בוים!

וואס שטעהען אין מארק מיט די קוישען
מיט גרינס און מיט פרוכט און מיט ברויט,
און אלע, וואס זענען יעצט דרויסען,
וואס טרייבט זיי דער הונגער און נויט;

און אלע, וואס זענען פערוואגעלט,
וואס די וועלט גיט קיין ווינקעל זיי נים,
די אלע פון בייזען געוויטער
בעשירמע זיי גאט און בעהיט!

אברהם רייזען.

ספר הבהמות.

מעשיות פון בהמות, אלערליי מיני בעשעפעניש און אלסדינג, וואס פאר־לויפט זיך אין זייער עולם.

פון

ש"י אבראמאוויץ.

לכבוד רב מענדעלי מוכר־ספרים.

א מתנה

פונ'ם מחבר.

I.

דער לייב.

א טאג אין צרות.

מיט דעם הינטען מחילה צום בית־המדרש און מיט דעם קאפ צום וואגען, קנייטשענדיג דעם שטערען, אויפשטעלענדיג די אויערען און ארויסשטעקענדיג א שפיציג צינגעל, שטעהט ער ביחידות אויפ'ן שולהויף, זומער נאך האלבען טאג, פערמוטערט און פערשמאכט פונ'ם לאנגען, שווערען תענית. פאסטען איז ער אפילו שוין געוועהנט, זינט ער טראגט אויף זיך דעם עול פונ'ם יודישקייט, דעם גאנצען בארג ספרים, איז איהם זעהר אפט נעביך אויסגעקומען צו פאסטען, אמאל א תענית־יחיד, ער פאר זיך אליין און אמאל א תענית־צבור, ער מיט דעם בעל־הבית און דעם הויזגעזינד אינאיינעם. זאל ער נישט זוכה זיין איבער הונדערט יאהר דארט אייגעשפאנט צו זיין אין דער מרכבה, דעם הייליגען רייטוואגען, צווישען די שרפי־ברענענדיגע חיות־הקדש; צו עסען די סעודה פונ'ם הייליגען האבער און פערטרינקען מיט פולע איימער גן־עדן וואסער דארט אויף יענער וועלט, אויב ער האט די גאנצע צייט אין דער איצטיגער פרנסה זיינער געוואוסט דעם טעם פון א האבער, פון אלע גוטע זאכען, ווי אנדערע זיין גלייכען דא אויף דער וועלט. אזוי פיעל מכות, רבונו של עולם, זיי, די ווילדע חיות רעות, וויפיעל מאל ער איז נעביך אויס־געשטאנען נויט, הונגער ביים ארומשלעפען זיך זיינעם שטענדיג מיט פעקליך יודישקייט — און פונדעסטוועגען שא, גארנישט! נאר היינטינס מאל אבער האט דער יצר־הרע פונ'ם עסען זיך אין איהם געשטארקט; איהם אונטערגעגעבען חשק צו וועלען דערהאלטען זיין לעבען, ווי א לעבעדיג בעשעפעניש בעדארף וועלען, נישט מאכען זיך נעפגרט, שונא־ציון, גלאט עט־שמעט... דער טאג איז געווען זעהר א הייסער, עס האט געברענט — געבראטען. ער איז געקומען היינט פונ'ם וועג קוים א לעבע־דיגער — צובויסען, פערשוואלען, אונטערהינקענדיג אויף נאך איין פוס, מיד, צעבראכען, א שארבען, לא עליכם. נעוואלד, עסען! האטש עפיס וואס עס איז צודערהאלטען די נשמה!...

אויפ'ן שולהויף און ווייט ארום־און־ארום איז נישטא קיין לעבעדיג בעשעפעניש. מען ליגט פאר היטץ בעהאלטען, אבגעהענדיג מיט שווייס. די בהמות, קליין און גרויס, אלע זענען אויפ'ן פעלד, טהוען זיך אן וואוילטיג אויף דעם גרינעם גראז, ס'איז דארט א לעבען פראנק און פריי — קיה מיט עקסעליך, צאפעס מיט ציגעליך, גאר מחיה! און ער, — ער, שלימזול זיין ארט איז, ווי געוועהנטליך, אוי־וועה, נעבין בית־המדרש! עס הערשט דא, אויף דעם ארט עפיס א מרה־שחורה. נישטא קיין סימן גרעזעלע, קיין ביימעלע, נאר זאמד, מיסט, פערטראגענע בלעטליך און פערשלעפטע פוילע־פערשימעלטע מיני סחורה.

ער שטעהט זיך אזוי אנגעדרודעלט צווישען די האלאבלעס, אויס־געדרעהט מיט דעם קאפ צום וואגען. די אונטערשטע ליפ היינגט איהם אראב, עס קוקען ארויס ציין, עפיס ווי גערעדט: נא, האטש נעהם פער־ווארף זיי אויף דער פאלאצע! דער יצר־הרע טארעט איהם, טארעט אין מאגען, אנמאכענדיג אינווענינ אין איהם א גאנצע מרידה, א דרעה־עניש — ויתרוצצו, און עס בורטשעט איהם אין בויך, עס ציטערט, טרעסעלט זיך אויף איהם די הויט. ער קוקט מיט האלב פערמאכטע אויגען אויף די פעקליך ספרים; קוקט, זיפצט און איז שטארק פער־טראכט.

ס'איז דא נישקשה פאר וואס צו זיין פערטראכט. אונזער שלימזול האט, נישקשה, זיין געשיכטע, פון וועלכער אלע בהמות מעגען א מוסר זיך אראבנעהמען. נישט פון די יונגע יאהרען נאך האט ער געהאט אזא פינסטער געשטאלט, אזא מיאוס פנים. ניין! א לאשאקיל איז ער געווען א לעבעדיגס, א שיינס, גאר א חריפות. ער האט געהאט פאר זיך אויך גוטע צייטען, איז געווען פעט מיט א בויך, מיט פיס, געגאנגען א נאגע האפערדיג, פעררייסענדיג דעם קאפ, און אמאל טאקי אויך קוממיות, שטעלענדיג זיך דיבאס.

נאר אזוי ווי דער זכרון איז, לא עליכם, ביי איהם, דאכט זיך, געשוואכט; געדיינקען אלע מעשיות, געשעהענישען מיט איהם אין דעם לעבען, גאניץ דייטליך, קלאר מיט פערשטאנד, איז פאר איהם שווערליך, פארט א בהמה, עפיס א שטיינער, א ת־ח, מישטעהנס־געזאנט — דעריבער איז פיעל גלייכער צו זאגען, עס חלומט זיך איהם נאר געשיכטע איידער זאגען, ער טראכט פון איהר, פון זיין לעבען אמאל.

יא, עס חלומ'ט זיך איהם! עס דאכט זיך איהם אלסדינג נאר טאקי ווי אין חלום. אט ווי איהר קוקט אן דעם דאזיגען שלימזול אצינד, איינגאנצען מיט זיין געביין, איז באלד אין־איהם צודערקענען, ווי אין א געפאלענעם, אבגעקומענעם נגיד, אז ער איז נישט עפיס פון די פראסטע, נישט א גראבער ברודער ווי יענע, די פויערשע. ער שטאמט טאקי פון א גוטער "פארארדע", פון איידעל בלוט, און דערפאר האט מען איהם אין דער יוגענד איינגעהאנדעלט ווי א גוט שטיקעל סחורה אויפ'ן מארק און איהם געהאלטען בכבוד. א קאטאוועס עפיס זיין שטאל, אזא שטאל, וועלכען ער מיט נאך אקענען א טוץ זיין־גלייכען האבען אמאל געהאט! משרתים זענען דארט געווען געגוג, אויבער־משרתים אי אונטער־משרתים אויף רייניגען, שפריצען, רייבערען, קראצען און איינדעקען. אמת. זיי פלעגען ביי איהם נעביך אראב'לקה'נען, ווי דער שטייגער פון אזעלכע לייט איז, אקענען א צעהנט־חלק פון זיין פוטער, די אביסיל, יענע א ביסיל, נאר, נישקשה, מיט חסד. ער איז חלילה פאר הונגער נישט געפגרט. מען קען נישט זאגען, ער זאל זיך געווען דערנסטמאל לעבען פריי, נישט זיין ביי יענעם אין דער ארבייט. ס'טייטש, ווי געשיקט זיך עס? וואו איז דאס ערגיץ צווישען בהמות דערהערט געווארען צו־זיין גלאט אזוי א בהמה פאר זיך? ביסט־דו א קיה — גיב מילך! ביסט־דו איין אקס — געה אקער די ערד! ביסט־דו א שאף — לאז זיך שערען! ביסט־דו א פערד — זאל מען אויף דיר רייטען, אלא ניט, צו וואס זענט איהר גאר נעבוירען געווארען אויף דער וועלט. עס פער־שטעהט זיך, אז ער איז אויך געווען אין דער ארבייט, האט געהאט זיינעם, וואס זאל איהם רייטען אויף דעם ריקען, איהם איינשפאנען אין דער קארעטע, אנטהון איהם א צוים און האלטען אין די לייצען. געהאט זיין שמייסער מיט דער לאנגער בייטש, וואס פלעגט דערמיט טראסקען און איהם מכבד זיין מיט א שמיטץ. צו־וואס זאל מען זיך נארען? עס

האט איהם טאקי זעהר גוט וועה געטהון, פערגאנגען אזש אין דער זיבעטער ריפ; דאך האט ער עס אנגענומען און געמוזט אננעהמען פאר ליעב. פארט, ווי זאגט מען עפּיס, א שמייסער הגדול, א היימישער, א נאהענטער שמעלקע, א יונג מיט שפּארען, מיט טרעסטען, מיט פליטערליך און הינטען, מחילה, דיק־גראב, דער קאפּטען ווי הייסט מען עס, מיט פאלדען. און די בייטש — זי איז דאך עפּיס אויך א צאצע, פערפוטצט גאנץ פיין מיט געפלאכטענע כפול־שמונה'דיגע רצועות, כשר־וישר, טשאקענדיג מיט אלע דינים. דער שמיטץ נישט גלאט נראב ווי פון א פויערשער, עס האט א טעם ווי פון מלקות, מלא חן.

אבי־וואר א געפאלענער פערטיפט זיך נעוועהנטליך, בשעת גרויסע צרות, אין חלומות פון פריהערדיגע גוטע יאה־ען, און ווערט ביי זיך געהויבען פון זיין כבוד אמאל. אונזער לייב, שטעהענדיג אין איינע צרות צווישען די האלאבלעס דא, גיט עס איהם פלוצלים עפּיס א ט־אג. ער טהוט אין חלום א הייב מיט גדלות דעם אראבגעלאזטען קאפּ, פערריסט דאס אויסגעדייוורטע העלזעלע, פון וואנען עס סטארצעט ארויס דאס גערגעלע און אויף וועלכען עס באמבלען זיך פערפלאנטעטע צעפּליך, א סימן פון האר מישטעהנס־געזאגט, עס טהוט איהם, א־פנים, משונה הנאה, גלייך ווי ער וואלט געשפּירט דעם ריח פון פעלד, פון אלע גוטע זאכען דארט, גלייך ווי נישטא מעהר דא פאר איהם קיין קינות, קיין תחינות, די אלע פעקליך צרות'דיגע ספרים, נאר הייא און האבער, די שיינע קארעטע, יענע פארשווינען מיט דער פּאמפּע און די גאנצע גדולה וואס אמאל. בעדארף גראד דער רוח אנטראגען א זליודנע, א פליג, וואס זיין אנגעריבענער, צעקראצטער ריקען איז איהר אקוראט ווי גע־ווינשען, און אבטאנצענדיג פריהער פאר פרייד, פאר ליבשאפט דאס בעקאנטע פליגענטענציל זעצט זי זיך דארויף מיט גרויס חשק, שטרעקט אויס דאס פיסקעלע און טהוט — א ביס, א קוש הייסט עס. אונזער שלים־מזל שפּיינגט אזש אינטער פּונים ליבען קוש, פערדרייסט דעם ווידעל און וויל דער הצופה דערלאנגען א שמיטץ, נאר ער איז אבער אויסגעקראכען און דערגרייכט נישט ביז צו איהר. ער מאכט זיך, וואס זאל ער נעביך טהין, נישט וויסענדיג, בויגט זיך אן און קראצט זיך, ווי ס'איז, אין א האלאבלע מיט א געשמאק זיפצעלע פון א קבצן פאר גרויס מתיקות דערפון.

ס'איז דא א שטיקעל סברא ביי איהם א פריוו טהון, דורכגעהען זיך אהין ווייטער אביסיל. דאס איז איהם צודערקענען אין דעם געניין זיינעם מיט דעם פולען מויל, אין דעם ציהען זיך, אויסקנאקען זיך די ביינער, א טרעסע געבענדיג דערביי מיט דער גאנצער פעל פון אויבען ביז אראב, גלייך ווי גערעדט: הנני — איך בין בערייט! און באמת טאקי, וואס איז פאר א תכלית דא אויפ'ן שולהויף? וואס, מישטעהנס־געזאגט, איז דא צודערוווארטען, אז ארום־און־ארום איז טויט, וויסט, נישטא, איהר זאלט זאגען, חאטש עפּיס א לעק?... תנני! מאכט ער אויף פערדיש און איז פארטיג צוגעבען — אוי, טהוט איהם א ציה, ניט־דא־געדאכט, דער פוס, יענער פוס, צוליב וועלכען ער האט פערווינדיגט, פערשפּילט זיין וועלט און פערלוירען זיין ווערטה! דאס אומגליק זיינס דענסטמאל האט מיט איהם איינגאנצען נעעקט: געה טראג אויף זיך יענע לייט אז ס'איז נישטא, נישט פ ר בהמות געדאכט, קיין פּיס, אז זיי זאגען זיך דיר אב צודינען, האבען נישט מעהר דעם ריכטיגען גאנג און גליטשען זיך אמאל מיאוס אויס. און ווי באלד אזוי — געה־זשע דיר צו אלדע שווארציאהר!... ער איז טאקי געגאנגען, איבערגעגאנגען אין אנדערע הענט, פון איין האנד צו דער אנדערער, אלץ וואס ווייטער נידריגער נידריגער געפאלען, נישטא ביי איהם היינט אזוי פיעל האר אין ווידעל וויפיל בעלי־הבתים ער האט איבערגעהאט. ביי וועמען ער איז געוועזען האט ער קיין האניג נישט געלעקט. ווען עפּיס א צרה איז ער שולדיג געוועזען, האבען די חברים זיינע זיך פערפלאנטעט, נעשט־וונגען אויס די האלאבלעס, געפאלען ווי שכורים פון די פּיס און אריין אין א גרוב, האט פאר זיי אלע געחאפּט א פּסק ער. עס האט געהייסען: אט דער שלאק, די פגירה, די נבלה! און דעסגלייכען מיאוסע צונעמענישען. זיין געשיכטע זינט דענסטמאל איז, אז־אך־און־וועה צו איהם, א געשיכטע פון שלעפּעניש, טרייבעניש, מכות, יסורים און בייטשען.

דער פוס שטאך — שטאך — און דער שטאך פליעט, שליינג־לענדיג זיך דורך די גלידער, פּיק־פּיק איהם אין דעם מוח. עס טהוט זיך א לאז אראב דער קאפּ, א זיפּטץ, א קרים, א שאקעל די אונטערסטע ליפּ. עס מאכען זיך צו די אויגען און זיי פון די ווינקעליך ציהען זיך איבער די באקען שמוטציגע־פייכטע רינשטאקליך ווי פון טרערען. אין קאפּ איז א שווארץ־טונקעלע אויסמישעניש, עס דרעהען זיך איהם דארט, ווי אין חלום, פעסליך וואסער, בעלי־עגלה'שע וואגענס, בוידען, שטעקענס, בייטשען, קילאקעס... און פלוצלים טהוט עס מיט איהם א ווארף ווי א קדחת — עס דאכט זיך איהם די ראד, יענע גרויסע ראד! די אלע אנדערע יסורים און פיין זיינע זענען נאר א שפּילכעל געוועזען אקעגען יענע, וואס אמאל אין א מיהל עפּיס, ביים דרעהען די ראד דארט. ווי שווער ס'איז ביי די בעלי־העגלות, ווי גריבערדיג דער וועג איז, דאך איז נאך צודערליידען — פארט א וועג. מען שלעפּט זיך, חאטש פאמעליך, איינרייסענדיג זיך דאס געזונד, דאך פארט ריקט מען זיך אלין ווייטער־ווייטער. מען זעהט עפּיס נייעס, עפּיס א פערענדערונג: אט איז א בערגיל, אט א טהאל, אט איז א בריקעל און אט איז א קרעטשעם! נאר דרעהען זיך, טופּענדיג זיך שטענדיג אויף איין ארט, נישט זעהען פאר זיך די וועלט, נישט הערען קיין שום זאך הויך א שטענדיגען מאהלען, איבערהזרין ווידער דאס אייגענע, נאך אמאל דאס אייגענע — אזוינס, בעהיט זאל מען ווערען, איז א טויט. עס פערדרעהט זיך דיר דער קאפּ, דו ווייסט נישט פון דיין חיות — און פרעג דיך בחרם וואס מיט דיר טהוט זיך אזוינס.

(פארטזעטצונג קומט).

פאר א חתונה.

זי שפּאצירט ניט אין מיטען אלעע — זי שפּאצירט אין כלל ניט.

זי געהט נור ארום ביי דער זייט, ארום די ניעדעריגע פארענצעס, דעם קאפּ האלט זי איינגעבויגען און די פּיס שלעפּט זי, שארענדיג מיט זיי — זי זוכט עפּיס...

אט פערקריכט זי הינטער די פא־ענצעס, און טרעט אויף דעם פערדארטען גראז, וועלכעס ליגט שוין צו ד'ר'ערד ווי "אבהענדיג"... איין איבערגעבליהטעס, — אבגעלעבטעס בלימעלע שטעקט נאך אין ערגייץ, — זי בויגט זיך צו און רייסט עס אויס; אנדערע בלעטעליך, געלבע, מאוסע וועלכע זענען שוין פון בוים אראבגעפאלען, געפעלען איהר, — זי קלויבט זיי אונטער.

און די בוימער רוישען און שרייען — איהר איבער'ן קאפּ שרייען זיי און ווארפען פון זיך די בלעטעליך אויף איה־ע אקסלען שיטען זיי דאס אויס און צושאקלען זיך מיט א בייזער:

— נא דיר, נא, נארישע נשמה! נעם זיי אלע — די געלבע בלעט־ליך, די פערדארטע... זי שטעלט זיך אנידער און שיקט צו די בוימער

א כעס־דיגען בליק, זי פערקרימט איהרע מאגערע אויסגעבלויכטע ליפען און מאכט מיט א בייזער: „או־או !"...

דעם רוישען פון די בוימער פערטראגט זי נישט,— זי געהט אוועק פון דאנען מיט א פאריבעל אין הארץ. אויף דער אלעע איז זי ווידער ארויס, נאר מיט איין „איינענס" אין די הענד: בלימליך און בלעטעליך האט זי גאנצע הויפענס. אויף א בענקיל זעצט זי זיך צו, און שמייכעלט זיך אויס קודם־כל זעהר צופריעדען. קוים־קוים דרעהט זי אום איהר קאפ און מיט שטארקע אויסגעלאשענע אויגען פון א וואסערקאליער, קוקט זי ארום און ארום — און שמייכעלט אלע מאל.

בלומען און בלעטער האט זי פולע הויפענס. ווארפט זי א בליק אויף דעם, שמייכעלט זי פאר פרייד.

איין אלטע מויד איז זי מיט א בלאסען פנים, מיט לאנג־אויסנעצויגענע און שמאלע איינעפאלענע באקען, נאר געקליידעט איז זי מיט פרעטענזיע פון א יונג מיידיל. פון איהר קורצער און אפענער פערלערינע זעהען זיך ארויס די מאנשעטען און קראגען פון איהר העמדיל און א פארטוך, געהעפט אין קליין־רוסישען געשמאק, איהר ווייסער זומער־הוט פון שטרוי איז בעפוצט מיט א גרויסער רויז.

ארום איז שטיל, שלעפעריג, ווי א מינוט פאר'ן טוידט... ס'איז א בלאסער האלבער־טאג פון פריה געקומענעם הערבסט. אין דער אימעטיגער לופט איז ניט קאלט, ניט ווארעם — נור שוידעריג... דער גארטען איז כמעט ליידיג. אין א וייטינער אלעע געהט עפיס יא ארום א יונגער־מאן, איבער דער איין אלעע, אהין און צוריק געהט ער ארום. זיינע לאנגע שווארצע האהר גרייכען איהם ביז די אקסלען און פערדעקען דעם אנגעשטעלטען קראגען פון זיין ווארימען מאנטעל. לונגענפעהלער האט ער און ער איז איין „אויפגעקלערטער", א הקרן. פייערדיגע בליקען יאגען זיך פון זיינע אויגען, וואס ברענען, ווי גרויסע קוילען פון טיעפע לעכער, ער קוקט זיך צו מיט אומעט צו דער גסיסה פון שטארקען און לוסטיגען זומער... זיין הויכער, בלאסער שטערען רונצעלט זיך, ער דריגנט, אז „לכל זמן ועת"...

אין דער מיטעלסטער אלעע זיצט אויך אויף א ביינקיל, צוגעשפארט צו פארענצע, איין אלטער פריין אין דונקעל־בלאהע ברילען, אנגעטהון שוין ווארעם, אין א לייכטען פוטעריל פון פוקסען און אין קאלאשען, טיעפע דוקא. אין איין האנד האט ער א רויטען שטאק מיט איין אויסגעקרימטען הענטיל, אין דער צווייטער א ווייסען שירעם. דער אלטער פריין האט שוין אויסגעריעגט אין איינער פון די פיעלע קאנצעליאריעס פענסיאן אויף דער עלטער. ער שטופט אב זיין ביסיל טעג אין שטוב און אין גארטען, זיצענדיג אויף פענסיאן.

ערנסטע געסט, און ערנסט איז דער גארטען—ערנסט איז די לופט אין איהם. די בלעטליך, פאלענדיג פון די בוימער, גליטשען זיך אראב, עפיס גנבי'ש, מיט אבשיי פאר די גרויסע געסט. גאר אין דער זייט ערגיץ גיבען זיי זיך א דרעה, און פאלען שטיל אראב, און לעגען זיך רוהיג אויף ד'ר'ערד, אהן שטיפעריי...

אפאר בוימער האבען זיך א בויג געגעבען, אין איין זייט, אין צווייטען, אויסגעצויגען זיך, און צוריק אויפגעהויבען זיך מיט א געוואלד, זיי האבען זיך שטארק צושאקעלט און צושריען, געשליידערט זיך און געמורמעלט...

וואס פאר א ווינד איז אין זיי פערלאפען? וואס מורמעלן זיי?... דורך דאס טיהריל פון גארטען איז פון דער גאס אריינגעלאפען א ווייסער־הבי־ה'ניק און גלייך א'ן דער מיטעלסטער אלעע. עפיס זעהט ער אויס, ווי פעריאגט, אביסיל צו'רעשט!

ער געהט פארויס מיט אימפעט. אין האלב־וועג קעהרט ער אום פלוצלינג דעם קאפ און קוקט צום טיהריל צו. באלד שטעלט ער זיך אב, ער ווערט רוהיג, אין א ווײלע ארום צופריעדען, מיט'ן בליק מעסט ער צו צוויי עפעל אין דער האנד, דעם גרעסערען לעגט ער אין קעשענע אריין, דאס קלענערען שפארט ער אב. ער האט זיי ביידע ערשט פון א וואגען בעקומען, דער פוהר־מאן האט טאקי ניט בעמערקט, וואוהין ער איז אוועקגעלאפען. ער בייסט פון עפיל און געהט ווייטער מיט מעסיגע און זיכערע טריט. א שקאץ, א ריהרעוודיגעס איז ער פון 13—14 יאהר, דאס היטעלע זיצט איהם אויפ'ן שפיץ קאפ, אויף א זייט פערדרעהט, די אויגעליך לויפען ארום, ווי מייזעליך פון די לעכער, דער פנים ברענט ביי איהם. אט, האט ער א שפרונג געגעבען. איין אייל ווייט פון איהם ליגט אויף דר'ערד א האלבער פאפיראס א פערלאשענער. ער האט איהם א חאפ געגעבען, ווי א גרויסע מציאה! דער פאפיראס איז אין האנד און דער עפיל אין מויל. באלד האט איהם אין די אויגען א שיין געטהון און זיין מאגערער פנים האט זיך אין גאנצען בעוועגט, צוקנייטשט. ער האט בעמערקט אויף א ווייטען ביינקיל זיצענדיג די פרוי, נעבין איהר ליגען בלעטליך און בלומליך אויסגעשאטען. הינטער איהר ליגט א נאז־טיכעל... אפשר האט מען דאס פערגעסען... ער וועט פרובען... די פרוי שרייבט עפיס אויף פאפירליך. דריי, פינף פאפירליך זענען שוין ביי דער זייט אבגעלעגט. זי איז פערטיעפט. ער געהט שנעלער. פארבייגעהענדיג דעם אלטען פריין, שטעלט ער זיך אב צו פערייכערן זיין פאפיראס. מיט'ן וואונק נור, אהן ווערטער, ווייזט ער איהם אן אויף זיין פערלאשענעם פאפיראס און אויף יענעם'ס, וואס לאזט פון זיך א געדיכטען בלאהען רויך, דערביי צוקרימט ער זיין פנים אין א געבעט, און באלד, ניט ווארטענדיג אויף ערלויבעניש, רוקט ער זיך אריין מיט זיין האלבען פאפיראס אין מויל ביי דעם אלטען אונטער די בלאהע ברילען און ציהט, און ציהט ביי איהם פייער. עפיס רויך האט ער שוין ארויסגעלאזט פון מויל, הויבט ער אויף איין אויג און ווארפט א ממזר'ישען בליק אויפ'ן אלטען, ער טהוט נאך א ציה און מיט אמאל טהוט ער א קעהר אוועק מיט זיין פאפיראס, אזש ער ווארפט אראב דעם פייער פון דעם אלטענס פאפיראס. דער פריין האט פון כעס געקלאפט אן דער ערד מיט'ן שטאק און מיט'ן שירעם, נאר דער שקאץ איז שוין ווייט. נעבין ביינקיל וואו די פרוי זיצט, ניט ער זיך א שמיר די נאז מיט'ן פנים און הוסט איין מאל נאכ'ן אנדערען. דאס פרופט ער איהר פערטיעפקייט. ער ערלויבט זיך דאס לעצטע מאל נאך שטארקער אויסהוסטען— זי הערט נישט.. דאמאלס געהט ער איהר פארביי, קריכט אריבער די פארענצע, ער לעגט זיך אויפ'ן גראז און ווארפט א בליק ארום,— קיינער זעהט ניט; ציהט ער אויס א האנד און בעקומט דאס נאז־טיכעל... ער מאכט צוריק זיין וועג און שטעלט זיך אב קעגען איהר ביינקיל. ער שטעהט אין א פאזע, די הענד אין די קעשענעס פערלעגט, דער קאפ אויף א זייט געבויגען, דער פנים שמייכעלט און די אויגען קוקען מיט א פארשעגדען בליק.

— וואס איז דאס, הא —

זיין פראגע זאגט ארויס, ווי איהרער א בעקאנטער מיט א שמייכעל און דערביי מיט קראפט. זי האט אויפגעהויבען דעם קאפ, דער בליק פול פון הכנעה, און איילט זיך צו ענטפערן.

— דאס? — די טעלעגראמען, צי די בלומען? —

מיט'ן האַנד האָט זי אַנגעוויזען אויף די פּאַפּירליך און אויף די בלומעליך.

ער שמייכעלט.

— טעלעגראַמען — אויף וואָס ?

— אויף חתונה רופען. .

— מיט אַ טעלעגראַם איז גיכער...

— אַוודאי, גיכער...

— צו וועמען אויף חתונה ?

— צו מיר... זונטאָג איז די חתונה...

— זונטאָג, וואָס נאָך שבת-מאָנטאג... און אַ ברייטער שמייכעל בעווייזט זיך אויף זיין פּנים. ער זעצט זיך צו אויף אַ ברעגביינקיל און זאָגט איהר :

— וואָס שרייבט מען אין די טעלעגראַמען ?

— דאָס איז צו מיין ברודער : "סמאָלענסק, חיים זאבודקין. פאָהר ארויס. זונטאָג חתונה. רחל." דאָס איז צום פעטער : "מינסק, שמעריל גנאַדין, פאהרט אַרויס. זונטאג חתונה. רחל". די צום חתן —

— צום חתן אויך ?

— זי שמייכעלט.

— ער איז אין אדעס. "שלום פּייווילמאַן. זונטאג חתונה. פאָהר אַרויס. דיין ערוואַרטענדע כלה."

— ער וועט קומען מיט'ן שנעל-צוג,— זאָגט זי צופריעדען.

— שנעל – פליהען וועט ער צו אַזא כלה !... און אויב ניט, רופט מען איין אַנדער חתן...

— מאָשקע'ן מיינסט דו ? — חאַפּט זי אונטער מיט אימפּעט : מאָשקע איז שוין געשטאָרבען—זעקס יאָהר שוין... אַ משרת איז ער געווען אין געשעפט, וואו איך האָב די בלומען געאַרבעט...

— אַ תירוץ איז דאָס : שיקט מען נאָך איהם אויף יענער וועלט...

זי הויבט זיך אויף פון ביינקיל און זאָגט מיט האַרין :

— אַ ברעט שטעהט אויף זיין קבר... איך בין ביי איהם נעכטין געווען, געקלאַפּט אויפ'ן מצבה...

— און ער שטעהט ניט אויף...

דאָס יונגיל טהוט אַ וויש זיין מויל, ווי ער וויל מיט דעם זיין שמייכעל פערשטיקען.

— ער זאָגט, אַז מען לאָזט איהם ניט פון דאָרטען... ער וויל מיט מיר חתונה האָבען...

— מיט אַ טעלעגראַם רוף איהם אַרויס...

— ס'העלפט נישט... ער רעכענט, אַז איך האָב שוין חתונה גע־האָט מיט פּייווילמאַן, דער בוכהאַלטער, וואָס איז געווען אין געשעפט.

— און ניין אפשר ? — רייצט ער זי.

— ניין ! ניין ! — זי פערקרימט אַזש די ליפּען פון אַזא בלבול : פּייווילמאַן האָט זיך געבעטען, אָבער איך האָב מאָשקען געליעבט... גע־גרייזעלטע האָהר... נאָר איך פלעג איהם רייצען, און מיט פּייווילמאַן, שפּאַצירען געהן,— מאָשקע איז קראַנק געוואָרען פאַר עגמת-נפש, איז ער געשטאָרבען... פּייווילמאַן איז קיין אָדעס געפאָהרען און חתונה געהאַט... ער האָט צוויי טויזענד רובעל נדן גענומען...

— און דו רופסט איהם אויף חתונה ?... וואָס פאַר אַ חתונה איז ביי דיר ?

— ער איז דאָך מיין חתן... ער האָט דאָך פריהער געוואָלט... פאַר אַ חתונה—חע—חע !...

— אַ שענע כלה !...

— איך האָב בלומען אויך... בלומען קלויב איך – אמת'ע... איך וועל אַ געשעפט פון בלומען עפענען, מיר וועלען גליקליך לעבען... אמת'ע לעבעדיגע בלומען ניט ווי ביי ראַסילען, וואו איך האָב אַמאָל געאַרבעט... ער האָט מיך אַרויסגעטריבען, ווייל איך בין שלאַף געווען— אַ זומער געליטען פון קאָפּ-וועהטאג...

— און איצט איז ביי דיר אויך אין קאָפּ עפּיס "צומישט" ?!

זי האָט אויף איהם אויסגעבליצט מיט ווילדע ברענענדיגע אויגען, אַנגעוואָרפען זיך און געשפּיגען : טפּוי ! טפּוי ! טפּוי !

זי איז אַנטלאָפען.

— חאַ-חאַ-חאַ !..

דאָס יונגיל האָט מיט איין אַרבעל אַ שמיר געגעבען דעם פּנים און אָנגעהויבען פּאַטשען מיט די הענד און געלאַכט אויפ'ן קול :

— חאַ-חאַ-חאַ !..

דער אַלטער פריץ האָט זיך אויפגעהויבען פון ביינקיל, האָט אויסגעשטרעקט דעם קאָפּ אין אַרויסגעקוקט דורך די טונקעל-בלאָהע גלעזליך פון זיינע ברילען : דער געלעכטער האָט אָנגעקלאַפּט אויף די גלעזליך, ווי קליינע שאַרפע שטיינדליך...

די שוואַרצע טייוולאַנישע אויגען ביי דעם לונגענקראַנקען האָבען זיך אַרויסגעקייקעלט, און, מיט אַ שאַרף פערשפּיצינטען בליק האָבען זיי זיך געווענדעט צו דער אַלטע, וואו דאָס יונגיל איז געשטאַנען.

— אַ געלעכטער !... אויסגעלאַכט לעבען און טוידט, געזונד און קריינק.— האָט דער חקרן אַ קלעהר געטהון.

אַלטע, נאָר אַלטע בוימער, וואָס זענען נאָהענט געשטאַנען, האָ־בען זיך צוגעבוינט, עפּיס אַ טרייסעל געגעבען זייערע טרוקענע צווייגען און עפּיס אַריינגערוימט דעם חקרן אין די אויערען...

ליפּמאַן לעווין.

יודישע געשטאַלטען אין דער וועלטליטעראַטור.

פון י"ל ברוכאָוויטש, בערן.

נָתָן דער חָכָם.

(פאָרטזעצונג).

אַזעלכע פרייע געדאַנקען האָבען נאָך מעהר ענטפלאַמט נתנ'ס פערלאַנג זיך צו בעפריינדען מיט דעם דאָזיגען מאַן, אין וועלכען ער האָט געפונען אַ אָבקלאַנג פון זיין אייגענע אידעען. "קומט",— האָט ער געזאָגט צו איהם,— מיר מוזען, מיר מוזען, מיר מוזען ווערען פריינד !...— מיר האָבען אונז ביידע אונזער פאָלק ניט אויסגעקליבען. זענען דען מיר אונזער פאָלק ? וואָס הייסט דען פאָלק ? איז דען דער קריסט און דער יוד מעהר קריסט און יוד אַלס מענש ? אַך ! ווען איך וואָלט געפונען אין אייך מעהר מיט איינעם, וועמ עס בענוגענט זיך נור צו הייסען מענש !" די דאָזיגע ווערטער דאַרפען מיר אויף קיין אופן ניט אויסטייטשען, אַז נתן זאָגט זיך אָב פון יודישען נאַציאָנאַליזם אָדער אַז ער איז גלייכגילטיג צו איהם. נתן וויל דערמיט נור פראָטעסטירען געגען דעם אַלגעמיינען טעות, וועלכער הערשט נאָך כמעט ביז היינטיגען טאָג און פון וועלכען די יודען ליידען מעהר ווי אַלע אַנדערע מענשען אויף דער וועלט. לויט דעם דאָזיגען פערדערבליכען טעות, ווערט יעדעס מיטגליעד פון אַ געוויסען פאָלק אָנ־געזעהען אַזוי ווי דאָס זעלבינע גאַנ'ן פאָלק, און אַלע שלעכטע מדות

וועלכע די מענשליכע נארישקייט אדער שלעכטסקייט האבען אין לויף פון דער געשיכטע צוגעשריבען דעם גמליכען פאלק, ווערט איבערגעטראגען אויף יעדען יחיד. אזוי ווערט צום ביישפיעל געהאלטען יעדער יוד אלס א פערקערפערונג פון דעם גאנצען יודישען פאלק מיט אלע זיינע שלעכטע מדות און חסרונות, וועלכע די ווילדע און פינסטערע פאנטאזיע האט איהם צוגעשריבען, און עס איז גענוג צו דערמאנען דעם נאמען יוד, כדי זיך פארצושטעלען אזא און אזא מין שעדליכע און פערדארבענע בריאה. און אנטקעגען דעם טרעט ארויס נתן. ער פערלאנגט, דאס אין יעדען יחיד זאל מען זעהען א פרט און ניט קיין כלל. דער איינצעלנער איז ניט דאס זעלבע ווי זיין פאלק, נאר פריהער פאר אלץ איז ער א מענש מיט דיזעלביגע מעלות און חסרונות פון אלע מענשען בכלל. א קריסט אדער א יוד איז דער מענש נור צופעליג, בעת א מענש איז ער דורך צופאל. יעדער מענש איז ניט מהויב צו געהערען דוקא צו דעם אדער יענעם פאלק, בעת ער איז מהויב צו געהערען צו דעם מענשענגעשלעכט, ווען ניט איז ער קיין מענש ניט. אט די דאזיגע געדאנקען האבען געמאכט א גרויסע ווירקונג אויפ'ן טעמפעל־הערן, און זיי האבען זיך ניך ליעב געקראגען. בעת זיי האבען איינער פאר דעם אנדערען אויסגעגאסען זייער הארץ, איז געקומען דיה און האט געזאגט נתנ'ן, אז דער סולטאן האט געשיקט איהם רופען. זיך שיידענדיג פון טעמפעל־הערן, האט נתן איהם געבעטען, ער זאל איהם בעזוכען און איהם געפרעגט זיין נאמען. הערענדיג, אז ער הייסט איירד פאן שטויפען, איז דורכגעצוקט ווי א בליץ דורך זיין זעלע. דער נאמען שטויפען האט איהם פלוצלינג דערמאנט אן זיין פריינד וואלף פון פילנעק, רעכאים פאטער, וועלכער האט געהאט עפיס א קרובה'שאפט מיט דעם דאזיגען נאמען און מיט וועלכען דער טעמפעלהערר האט אויסגעזעהן אזוי גלייך ווי צוויי טראפען וואסער. דער גאנג, די האלטונג, דער בליק, די תנועות, דער קול — אלעס איז געווען אזוי וואונדערבאר גלייך, דאס איהם האט זיך געדאכט, אז ער זעהט פאר זיינע אויגען זיין פערשטארבענעם אלטען פריינד. מיט דעם פעסטען בעשלוס צו דערגעהן די זאך, איז ער אוועק צום סולטאן. ער האט געמיינט, דאס ער איז גערופען צו איהם וועגען א געשעפטזאך. ווי שטארק ער איז אבער פערוואונדערט געווארען ווען אנשטאט יעדען געשעפטס־פארשלאג האט איהם סאלאדין פארגעלעגט די שאלה: וועלכע פון די דריי אמונות, די יודישע, די קריסטליכע און מאהמעדאנישע, ער האלט פאר די בעסטע און ריכטיגסטע? „פון די דאזיגע דריי רעליגיאנען", — אזוי האט ער דערקלערט זיין שאלה,— קאן דאך זיין נור איינע די אמת'ע. אזא מענש ווי דו בלייבט ניט שטעהן דארט, וואו דער צופאל פון זיין געבורט האט איהם פערווארפען, נאר ווען ער בלייבט וואו, טהוט ער דאס מיט א שכל, און נור מיט א געוויסען טעם קלויבט ער דאס בעסערע. גוט! דאן זאג מיר ועם שכל דערפון, לאז מיר הערען דיינע טעמים וועלכע איך האב ניט קיין צייט אליין צו בעקלערען, מאך מיר וויסען, צוליעב וועלכע טעמים האסט דו דיר דיין אמונה אויסגעקליבען, און כדי אויך איך זאל קענען אננעהמען דיינע טעמים". פאר נתן איז אזא מין פלוצים'דיגע שאלה געקומען גאנץ אומגעריכט. זיין פערשטאנד האט איהם געזאגט, דאס סאלאדין מיינט ניט ערנסט מיט זיין פראגע און דאס מסתמא ליעגט דערינען א פערבארגענע כונה איהם אריינצוכאפען אין נעץ. און אין דער אמת'ען איז נתן זיך ניט טועה געווען. פון זיין שאצמייסטער אלי־האפי, א געוועזענעם דערוויש (מאהמעדאנישער נזיר) און נתנ'ס א גוטער פריינד, איז סאלאדין געוואהער געווארען איבער נתנ'ן, איבער זיין גוטסקייט, זיין איידעלקייט, זיין קלוגקייט און רייכקייט. סאלאדין האט זיך געוואונדערט, דאס ער האט נאך פון איהם ביז איצט גאר ניט געהערט און האט געהייסען אלי־האפי'ן ברענגען צו זיך. סאלאדינס שוועסטער זיטא, וועלכע האט געזוכט א מיטעל, ווי צו פערבעסערן איהר ברודערס שלעכטע פינאנציעלע לאגע, איז געפאלען אויף די המצאה פארצולעגען דעם קלוגען יודען אזא מין שאלה, וואס זאל איהם פערפלאנטעווען אין א משפט, כדי מען זאל דערנאך קענען ארויפלעגען אויף איהם א געלדשטראף. סאלאדין האט ניט געוואלט האנדלען אזוי נידריג און זיך בענוצען מיט אזעלכע מאוסע תחבולות אויסצופרעסען געלד פון א יודען, אבער זי איז בעשטאנען דערויף און ער האט איהר ניט געקאנט אבזאגען. אין אזוי געפינען מיר אט איצט נתנ'ען צומישט פון סאלאדינס אונגעוועהנליכער, אונערווארטעטער פראגע. סאלאדין האט איהם געגעבען אייניגע מינוטען זיך צו בעדענקען און איהם געלאזען אליין. „וואס איז דא מיט מיר", — האט נתן אליין גערעדט צו זיך, „וואס וויל דער סולטאן? וואס? איך בין געפאסט אויף געלד, און ער פערלאנגט גאר — אמת. אמת! און ער פערלאנגט עס אזוי באר אין בלאנק, אזוי ווי דער אמת וואלט געווען — א מטבע! נו ווען האטש ווי א פארצייטיגע מטבע, וואס מען פלעגט וועגען! אבער ער וויל א שפאגעלנייע מטבע, וואס עס ווערט געגאסען און וואס מען לעגט עס אויף דעם טיש — און דאס איז עס דאך ניט! קאן מען דען דעם אמת אריינשיטען אין קאפ ווי די מטבעות אין בייטיל? ווער איז דא פארט דער יוד? איך אדער ער? דאך ווי? אפשר פערלאנגט ער דעם אמת ניט אויף א אמת? — זאל איך איהם חושד זיין, דאס דער אמת דיענט ביי איהם מעהר ניט ווי א נעץ, נאר דאס וואלט געווען צו קליין! — צו קליין? וואס איז דען פאר א גרויסען צו קליין? — געוויס, ער איז געקומען מיט זיין פראגע, ווי איינער רייסט פלוצים אויף די טהיר און פאלט אריין אין שטוב! אז מע קומט ווי א פריינד, קלאפט מען צוערשט אן און מען הערט זיך צו. — איך מוז מיך היטען!" און אזוי האט ער זיך בעשלאסען צו זיין פארזיכטיג און צו ענטפערן א תשובה, וואס עס זאל פון איין זייט איהם ניט ברענגען אין סכנה, צו בעליידיגען די אנדערע אמונות און פון דער אנדער זייט קלאר און דייטליך ערקלערען, אין וואס עס בעשטעהט דער אמת'ער ווערט פון יעדער אמונה.

(פארטזעצונג קומט).

טעכנישע אנטווארטען.

— ה. וו. אין דיאטלאווא און ה. ק. אין וויטעבסק.

וועשמאשינען קען מען אויסשרייבען פון דייטשלאנד. אט דאס זענען אדרעסען פון דריי פאבריקען, וואו מען מאכט גוטע און ביליגע מאשינען:

1. Maschinenfabrik Krigar & Ihssen, Hannover, Deutschland.
2. „ Scherrer & Kolb, **Sterkrade, Rhld.** Deutschland.
3. „ Hermann Hertwig, Saalfeld (Saale) Deutschl.

די דאזיגע פאבריקען שיקען ארויס אומזיסט קאטאלאגען מיט פרייזען.

— נו. 3746.

אין אויספיהרליכע בעשרייבונג, ווי אזוי אבצוגיסען גיפסענע בוסטען, וועט איהר געפינען אין דעם דייטשען ביכיל Eduard Uhlenhut, Anleitung zum Formen und Giessen צו קריגען אין דער בוכהאנדלונג ע. ברוהנס, ריגא. דאס בוך קאסט 1 רו"כ. 40 קאפ. ווייניגער גוט איז דאס רוסישע ביכיל *Селезневъ, Глиняныя издѣлія* דער פרייז פון איהם איז 3 רובעל און מען קען עס קריגען אין יעדער בוכהאנדלונג פון טעכנישע ביכער.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Redacteur M. Berkowicz. Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer, Krakau.

נ ד ב ו ת:

(דורך דער אדמיניסטראציאן „דער יוד“, קראקוי).

פֿיר דעם יודישען נאַציאָנאַל־פֿאָנד

לאות ברכה לחתונת מ' תניע בוים עם מר יצחק ראפפארט אספו ביניהם הקרואים	14. 42 ר'
ע״י ה' פֿיינשטיין מה שנדבו ההתן והכלה אברהם וטאניע וואלפֿסאָהן, ההתן 3 ר' והכלה 2 ר'	5. 00
ע״י ה' ברוידא מה שנדב ה' זלמן פֿלאטוי	1. 00
לזכר נסיעת מר ז' מרגליות לאספה הגלילית בעיר לאָדז נאסף ע״י ה״ה קורלאַנד, נייטאַן ואברבנאל	1. 00
ה' דוד נאווינסקי בברכו את ה' מאזורסקי לחתונתו	— 60
לכבוד הסופר מר י. גלאָם שדרש לציון נדבו ה״ה בתיה קליין, שפרה זעליקאָוויץ, שבע אָרענשטאַם, יוכבד אָרענשטאַם, הנה ליכט, רחל גליק,-צערנע היידען, פֿריידעל העטין, חנה בלאָך ועוד	1. 40
	23. 42

חברת „השחר“ קראקוי 1.10 קראנע.

בס״ה 374.13 ר' ; 26.55 קראנען.

פֿיר באברויסקער נשׂרפֿים:

מה שאספו ה״ה אייזיק כ״ץ ושלום צבי קאהאנאוויץ בראָקאָוו 16. 50 ר'

בס״ה 54. 95 רובל.

בריעפֿקאַסטען דער אדמיניסטראציאָן.

ה״ה נ. ש. — כלאוואטא: איינצעלנע נומערן שיקען מיר נישט פֿער נאכנאָהמע; ביטע אין פֿאסטמארקען צושיקען.

ה' וו. ש. מ. — מלאווא: קאָרעספאָנדענציען איז צו שיקען אויף דער אַדרעסע פֿון „אחיאסף“.

נו' 2860 — מעלניצא: פֿיר ענדערן די אדרעסע ביטע ^{20} ק'; פֿיר דאס ערשטע העפֿט „פֿאמיליע“ מיט דער „פסח־נומער“ ^{45} ק״פ.

נו' 3728 — ליפקאָני: ^{30} ק' האבען מיר ערהאַלטען, נאר דאָס בלאט איז נישט אַרויס, וואָס זאלען מיר שיקען?

ה' ב. ב. — קיעוו: ביטע פֿיר ^{15} ק' פֿאסטמאַרקען צו שיקען.

נו' 4033 — ראדאמיסל: דורך נאָכנאהמע שיקען מיר נישט קיין איינצעלנע בלעטער. שיקט געלד אין פֿאסט־מארקען.

ה' פ. מ. — בוקי: ביטע נאך ^{25} ק', איהר האט דאס ערשטע מאָהל געשיקט ^{3,25} און מיר האבען אייך שוין וועגען דעם געשריבען אַם $^{22}/_4$.

ה' פֿישל ק. — קוטנא: דער פראַשאק, ווי מיר האבען ערפֿאַהרען, הייסט „קאבאַלט“ און איז אין יעדען אַפטעק־געשעפֿט צו בעקומען.

ה' י. פֿ. — איגארקא: די ערקלערונג פֿון סענאַט, וועלכע איהר האָט אין „יוד“ געלעזען שליסט אויס אזעלכע וועלכע האבען אין אויסלאנד געענדיגט; דיעזע מוזען אין רוסלאַנד עקזאמען בעלעגען.

ה' עזריאל א. — סאוויק: מיר זענען מיט אייער צופֿרידענהייט — זעהר צופֿריעדען.

553

איך בעעהרע מיך היערדורך אנצוצייגען דעם געעהרטען פובלי-קום דאס איך האבע ענטריססען די שותפות אונטער דער פירמא „גע-ברידער איגאלסאהן און בין יעצט דער איינציגער אינהאבער פון דער סאליע

„Nowa Harmonja“

וועלכע עקזיסטירט אין ווארשא אויף גרזיבאווסקע שטראסע נומר 11 איינגעארדנעט מיט אלע פיינסטע און בעסטע בעקוועמליכקייטען לויט לעצטע פאדערונגען און וועלכע איז פערזעהען מיט אלע פארטרעפ-ליכסטע האכצייטס-איינריכטונגען. דאס אלעס גיבט מיר די מעגליכקייט אין דעם אביגען לאקאל איינצוריכטען האכצייטען און אנדערע פאראדען. ביטע די וועלכע אינטערעסירען זיך, צו קומען בעזעהן און איבערצייגען זיך, אלע אינפערמאציאנען טהיילע איך מיט בעסטען פערגעניגען.

בעשטעלונגען נעהמע איך אן בריעפליך, טעלעגראפיש און דורך טעלעפאן. איך נעהמע אויך אן בעשטעלונגען אויף איינארדנען חתונות אויף דער פראווינץ — מיט קיכע און געשיר און פיהרע דיעזעלבע אויס אויף בעסטען ארט. דאס איז שוין יערען בעקאנט אין מיין 25 יאהריגען פראקטיק

איך ווערדע מיך בעמיהען מיט אלע מעגליכקייטען דעם פובלי-קום צופריעדען צו שטעלען און צייכנע האכאכטונגספאל

ABRAM IGALSOHN

אדרעסע פיר בריעף: A. Igalsohn, Warszawa, Grzybowska 11

אדרעס פיר דעפעשען: Nowa Harmonja, Warszawa טעלעפאן נו׳ 1443

אויסשליעסליך

אין „אחיאסף“׳ס בוכהאנדלונגען

1) טווארדא נו׳ 6, 2) נאלעווקי, איוואנאוו׳ס באזאר

זענען דא צו פערקויפען פאלגענדע ביכער:

1) Aus dem Osten

Novellen und Skizzen

von **AGATHE SCHALIT-MEISELS**

Inhalt:
1) Die Literatur der Frauen
2) Aus dem Leben eines Autodidakten
3) Die Scheidung.
4) Die Prinzessin
5) Dem Tode geweiht
6) Wandlungen.

450 זייטען 16^0 באגען, אויף זעהר שענעם פאפיר

צו איין זעהר בילליגען פרייז פון 50 קאפ. (מיט פארטא 70 קאפ.)

2) Aufsätze:

1) Unser hellenisirtes Zeitalter und die Juden
2) Ein Symposion der Camenen
3) Die Kölner Dombaufeier und die Anti-Semiten-Liga.
4) Die verschiedenen Formen des Antisemitismus
5) Die Civil-Ehe in Ungarn
6) Der Wunder-Rabbi.
7) Lord Lucifer
8) Moschko von Parma
9) Der Kampf um's Recht.

פרייז ניכט מעהר ווי 25 קאפ. מיט פארטא.

פרייז פיר ביידע ביכער צוזאמען נור 80 קאפ. מיט פארטא.

אדרעססע: Издательство „Ахіасафъ“, Варшава

Verlag „Achiasaf“, Warschau.

וויכטיג פיר אלע!

שירי הזמן אדער פאלקסליעדער.

אינהאלט:

I) די באזעלער קאנגרעססען
II) ישראל׳קע אין דער היים
III) מי, מי, מיר אירעלאך
IV) יענקעלע איז א חכם
V) דער וועלט טאנץ.

פרייז 15 ק. מיט פארטא 17 ק.

צו בעקומען אין אלע בוכהאנדלונגען און ביים פערפאססער 552

Ш. Х. Левинъ, Бѣлостокъ.

עס איז דורך מיר ערשיענען מיט די ערלויבניש פון דער צענזור איין בוך אונטער דעם נאמען:

„מיטעלען צום לעבען“

אויס וועלכען מען קען לערנען צו מאכען 48 העמישע ארטיקעלן.

איך אנטווארטע אויף פראגעס, שי-קע ראהען מאטעריאל לויט פערלאנג. אונטער די ארטיקעלן ווערט גרינד-ליך ערקלערט ווי צו מאכען זייף, ברען-עהל, פאקאסט, וואג-נענשמיר, שוה-וואכס, לאק, גלאזור, סינקע, שפיגעל-פאבריקאציאן און פיעל אנ-דערע נאנגבארע ארטיקלען.

דאס בוך איז איין נייעס אין דער זשארגאנישער שפראך.

פרייז מיט פארטא 3 רובל.

559 מיין אדרעססע איז יעצט:

Х. Матузонъ, Варшава, Милая 1.

(פערזענליך פון 4 ביז 6 נאכמיטאג).

קרעם קאזימי

·מעטאמארפאזא·

דאס בעסטע קאסמעטישע מיטעל גע-גען זומער-שפראסען, מאכט דאס געזיכט ריין און צארט.

אלס איינציגער בעוויז פון עכטקייט איזט דער אונטערשריפט:

Cazimi

אהנע דען אונטער-שריפט איזט געפעלשט, ווירד אין אלע אפאטהעקען און פערפום-געשעפטען פערקויפט.

דער הויפט-פערקויף איזט אין האנדעלס-הויז

י. ב. סגל ווילנא-אדעסא.

אין בעטראכט פון געפעלשטע „מעטאמארפאזא“ האט דער ערפינדער „קאזימי“ א נייעס ריסונעק אויף די פלאקאטען צוגעגעבען:

„די קוועלע פון שיינהייט — מעטאמארפאזא“

בעשטעטיגט פון האנדעלס- און מאנו-פאקט, דעפארטאמענט נו׳ 4683 וועל-כער ווירד אין אילוסטרירטע זורנעלע פובליקירט ווערדען. 541

!! מעבלירטע ציממער !!

מוסטערהאפט זויבער און בעקוועם איינ-געארדענט, אים פרייזע פון 50, 60, 75, 90, 1.25, 1.50 ביז 2 רו״כ א טאג. בארע-ציממער (וואנגעס), גאז-בעלייכטונג. רעעלע בעהאנדלונג און פינקטליכע בעדיענונג. מיטטאגע פרישע און שמאקהאפטע פון 35 קאפ. אן סאמאווארען א 10 קאפ.

ה. דווארעצקי, סט.-יערסקא נו׳ 34.

Меблированныя омпаты
Х. М. Дворецкаго, Варшава
388 Св. Георгія 34.

דאנטיסט 392

בערלין-קרופיצקי, ווארשא

נאלעווקי נו׳ 7

ספעציאליטעט-קינסטליכע צאהנע קארא-נען און בריקען ארבייט (אהנע גומען).

!! רעפערירט אין 2 שטונדען !

487

האנדעלס שולע מיט פענסיאנאט

נאילינגען אם רהיין, באדען.

קאנצעסיאנירט פאן דעם מיניסטעריום דעם גראסהערצאגטהום באדען אונד אונ-טער אויפזיכט דערזעלבען. ערציעהונג שטרענג רעליגיעז. — פאלשטענדיגע האנדעלסבילדונג. אונטעררינכט דער דייטשען, פראנצויזישען, ענגלישען, איטאליע-נישען אונד רוססישען שפראכע. פראכטפאללע געזונדע לאגע. בעסטע רעפערענצען.

דירעקטאר א. ראססמאן.